Контрольни экземпляр

Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера денз ★ ШОАТТА, 17 МАРТ, 1990 ШУ. ★ № 32 (7846). ★ Мах 3 кеп.

Советски Союза Коммунистически парте Центральни Комитета Пленумах бола

ИНФОРМАЦИОННИ ХОАМ

1990 шера 14 марта дIахо болх беш хилар КПСС ЦК Центральни Комитета Пленум. Пленуме дийцар Советски Союза Коммунистически партегара СССР Президента посте кандидат оттаварах дола дош.

Пленума балха дакъа лаьцар КПСС-гара болча СССР халкъа депутаташа.

Пленуме къамаьлаш дир: В. А. Масола — Украински ССР Министрий Совета Председатела, Г. Г. Гумбаридзе — Грузе Компарте ЦК хьалхарча секретара, Н. И. Малькова — КПСС Читински обкома хьалхарча секретара, Ю. В. Дубинина — Америка ВIашагIкхийттача Штаташкарча СССР Чрезвычайни а Полномочни а посола, П. К. Лучинске — Молдаве Компарте ЦК хьалхарча секретара, Я. Я. Вагриса — Латве Компарте ЦК хьалхарча секретара, Н. И. Рыжкова — СССР Министрий Совета Председатела.

Пленумо тIаийцар Советски Союза Коммунистически партегара СССР Президента посте кандидаталла КПСС ЦК Генеральни секретарь М. С. Горбачев оттавара решени.

Пленуме къамаьл дир КПСС ЦК Генеральни секретара М. С. Горбачева.

КПСС ЦК Пленумо ший болх дIахо хьоргба.

Советски Социалистически Республикай Союза халкъа депутатий Съезда

СОЦАМ

Советски Социалистически Республикай Союза Президента хьакъехьа

СССР халкъа депутатий Съездо соцам бу: Советски Социалистически Республикай Союза Президенталла харжа новкъост Горбачев Михаил Сергеевич.

Нохч-ГIалгIай АССР берригача харжархошка

1990 шера 18 марта РСФСР халкъа депутаташ харжара шозлагIа кхаж тоссаргба хоржамий 9 округе гIолла, хIаьта цига дакъа лоацаш республика ерригача районашкара харжархой хила беза. Цу дийнахьа иштта шозлагIа кхаж тоссаргба НГIАССР а республика моттигашкарча Советий а халкъа депутаташ харжара.

Нохч - ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиумо тIахьех республикера берригa харжархой 1990 шера 18 марта кхаж тоссача дакъа лаца.

ДИКАГIБАРАШ ХАРЖА

НГIАССР халкъа депутаташ харжара итогех, тха корреспондента дахьча хаттарашта жоп лу Центральни хоржамий комиссе секретара А. А. Горнова.

— Александр Алексеевич, хоржамашта кIоаргга анализ елга хьалха да. Цун хьалхара этапах, иштта укх шера 4 марта хиннача хоржамех фу ала мегаргда.

— Ала деза, НГIАССР Лакхехьарча Совета халкъа депутаташ хоржалга гласностеи демократеи хьалашка укх шера эггара хьалха хинналга. Хоржамаш хилалехьа бокъонца бола «къовсам» хилар кандидаташта юкъе, хьалха санна сагота боацаш хиланзар харжархой НГIАССР Лакхехьарча Совета депутаташ харжара хьалхара этап бокъонца йола демократе школа хинна, дика чакхъяьлар.

Къовсам чIоагIа лаьтталга хьахьокх, НГIАССР Лакхехьарча Совета 175 депутатски мандат къувсаш 664 кандидат хиларо, цхьайолча хоржамий округе ялхнега а кхоачаш, 4 марте чакхдаьннача хоржамашка НГIАССР Лакхехьарча Совета халкъа депутат 83 саг мара хиланзар. Йихе йисача 92 округе хоржамаш хиланзар, царех 76 округе цIаькхаза кхаж тоссаргба, хIаьта 16 округе гIолла цIаькхаза а хоржамаш хургда.

— Массайолча округе гIолла депутаташ ца харжара бахьан малагIа да?

— Бахьанаш бе-бе да. 76 хоржамий округе гIолла шиннел дукхагIа депутаталла кандидаташ хиннача цхьаннена тIехьа кхоачамболлаш кхаж тессабац. Закона тIа да кхаж тоссача дакъа лаца деза округерча спискашта юкъе болчарех аханел дукхагIчар, хIаьта иштта ца хилча хоржамаш чакхдаьннарграш лархIац. Е депутаталла шин кандидата аханел кIезигагIа кхаж тесса моттигаш нийсъелча уж юкъера дIабоал. Из гIулакх нийсдаларах 16 хоржамий округе гIолла хоржамаш цIаькхаза хургда.

— ХIанз юха кхаж тоссача хана депутат харжар мишта къоастадергда?

— Хьалха хиннача хоржамашка дукхагIа кхаж тIехьа тесса вола ши кандидат хургва хIанз хоржараш, хIаьта цу шиннегIа цхьа кхаж мукъагIа дукхагIа кхьачаб депутат хургва.

— Иштта, 76 округе гIолла юха а кхаж тоссаргболга махой вайна. Шиннел дукхагIа кандидат волча ца хержа депутат малув ховргда вайна, хIанз 18-ча марта харжархоша кхаж тессачул тIехьагIа. ХIаьта хьалхарча этапо хьахьекханзар кхы а 16 хоржамий, округе гIолла НГIАССР Лакхехьарча Совете депутаташ малагIаш хержаб. Цига хоржамаш ца хиннараш санна лаьрхIар. Хеталора шиъ мара кандидат ца хилча цаI хьахаржар хала хIама дац аьнна, амма иштта хиланзар из.

— Укхаза законагIа доагIача хьисапе хилар, харжархоша эшача боарамагIа цхьаннена а тIехьа кхаж тессабац. Цхьайолча хоржамий округашка хоржамаш хиннадоацилга лаьрхIар, спискаш тIа болча харжархоех аханел дукхагIа бараша кхаж ца тассарах. Цу 16 хоржамий округе гIолла цIаькхаза хоржамаш хургда 22 апреле. Цу ханалехьа кандидаташа оттабелга а царна регистраци елга а хоржамий деррига гIулакх чакхдаккха деза. Амма, ха деза цхьаькха хIама а, хьалхарча хоржамех эшшача боарамагIа кхаж ца кхоачаш бйса кандидаташ цIаькхаза цу округе гIолла овттабе йиш йоацилга.

— Хьалхара хоржамий тур чакхъяккхарах йолча опыто фу хьахьокх? МалагIа кхоачамбоацараш да дIадаха дезараш, хIанз хула хоржамаш лакха, политически боагIача боарамагIа хургдолаш?

— Хоржамаш дика чакхдалара, белгало я, участкови хоржамий комиссеша, халкъа депутаталла кандидаташа, цар доверенни наха, хоржамашка дизза дакъа лацар. Халахете а кандидаталла оттабеча хана а царна регистраци ечеи хоржамаш дечеи иштта кхаж тоссача а законодательства телхаеш моттигаш нийсъеннай. Цхьаболча доверенни наха, хоржамий участкови комиссешта низ беш хиннаб. Из хила йиш яц. Цу тайпара кхоачамбоацараш дIадаха деза, хIана аьлча цар новкъарле ю, хоржамашка шоай граждански декхараш кхоачашдеш бараштa.

Иштта хоржамаш чакхдаьннад, хоржамаш дIахо долхаш а да. Харжархой шун теркамга, 18 марта РСФСР-а, НГIАССР-а моттигашкарча Советашка халкъа депутаташ харжара шозлагIа кхаж тоссаргба. Цу дийнахьа кхаж тассара массане а дакъа лаца деза.

Интервью дIаязъяьр **У. САПРАЛИЕВ.**

Дизза кхоачашде граждански декхар

— Укх шера 4 марта моттигашкарча Советашка хинна хоржамаш дика чакхдаьлар, — аьлар халкъа депутатий Грозненски городской Совета оргинструкторски отдела заведующе Я. Сабирова. — Къовсам ира бар, масала, горсовете 200 депутат харжа везача 431 кандидат вар. ХIаьта цхьайолча округашка виъ-ялх саг кхоачар цхьан мандата. 4 марта хоржамаш хинначул тIехьагIа Грозненски горсовета халкъа депутат хилар 103 кандидатах. Вокх 97 округе цхьаккха белгалве вIаштIехьдаланзар.

Фуд цун бахьан? Шиннел совгIа кандидат хиннача хоржама 44 округе цхьанне а гулъянзар эшаш хинна голосаш. Законо яхачох, кхаж тоссача дакъа лаца деза цу е вокх округе харжархой спискана юкъебихьарех аханел дукхагIбараша. Ленински районерча № 3 йолча хоржама округе, масала, пхе кандидатах цхьа депутат харжа везар. Списка тIа хиннача 713 сагах кхаж тоссача дакъа лаьцар 490 харжархочо, вешта аьлча, аханел дукхагIбараша. Цхьабакъда, котваьннача кандидата тIехьа кхаж тессараш 22 процент мара хиланзар.

Цу тайпара хIама нийсделар вай лакхе йийцача 44 округе. Цудухьа моттигашкарча Советашка хоржамаш дарах долча НГIАССР Закона 52-ча статьяга хьежжа, 18 марта цига цIаькха а хоржамаш хургда. ХIанз хIара округе бюллетена тIа шиъша кандидат мара хургвац. Царех халкъа депутат хургва наха дукхагIа тIехьа кхаж тессар. ХIаьта, хьалхагIа а санна, кхаж тоссача дакъа лаца деза спискана юкъебихьарех аханел дукхагIчар.

Из-м кхетадеш да, цхьабакъда, шиъ а кхыметтел цаI а кандидат мара ца хиннача кхыча 58 хоржаме округе таро мича хилар депутаташ харжа. Из мишта нийсденнад? Я. Сабирова яхачох, законаш толхадарах хинна хIама дац из. Цу округашка цхьаккха кандидат белгалваккханзар харжархоша. Цул совгIа, цхьа кандидат мара ца хиннача а харжархоша хьал ца лоацаш тоъал моттигаш хилар.

Спискашта юкъебихьача харжархоех аханел кIезигагIбараша кхаж тассарах, хоржамаш ца хиннилга лаьрхIар цхьайолча округашка. Ленински районе цу тайпара ялх округ я. Масала, итт саг кхаж тасса хьа ца вар бахьан долаш хоржамаш ца хиннилга лаьрхIар № 16 йолча округе. КIезига нах баьхкар Старопромысловски районе № 152, 181 йолча округашка кхаж тасса. Моттигашкарча Советашка хоржамаш дарах долча НГIАССР Закона 53-ча статьяга хьежжа, хоржама 53 округе цIаькха хоржамаш хургда укх шера 22 апреле. Из ха хьатIакхачалехьа чакхдаккха деза шеддар: кандидаташ белгалбелга, царна регистраци елга, депутаталла кандидаташ харжархошца вIашгIбетталулга, кхыдараш.

Теркалде дезаш да цхьаькха хIама: юкъара хоржамаш долча хана кхоачам хиллал болча харжархоша тIехьа кхаж ца тессача граждaний бокъо яц цу округашка шоай кандидатураш шозлагIа оттае.

4 марта хоржамаш деча нийсденнача кхоачамбоацарех дувцаш, Я. Сабирова белгалдаьккхар, кандидаташ увттабеча, царна регистраци еча кхаж тоссача законодательство телхаеш моттигаш нийсъеннилга. Масала, цхьаболча кандидатий доверенни нах участкови хоржамий комиссешта шоай дар качдолла гIийртар. Къахьегама коллективай цхьаболча викалаша эздий доаца гIулакхаш леладир. Царех дуккхабараш хоржамаш хила лехьа ши ди хьалха кахьат яздь хоам а ца беш, 4 марта хоржамий участкашка бIарглокхаш хила ловш бар. Кхаж тесса кабинаш кIезига я, яхаш, нах леткъаш моттигаш нийсъелар. Уж тайпа кхоачамбоацараш 18 марта ца хиларга дог доах оаха.

Кхоана, шозлагIа кхаж тоссача, грозненцаш хьинаре дакъа лацара тIахьех оаха. Массава а гIо ший граждански декхар кхоачашде!

Яхьа дневник

ЛаьрхIар кхоачашду

«Чечингавтотра н с» территориальни производственни объединенена чуйоагIача республикерча автотранспортни предприятешта юкъе яьржача яхье дика къахьегама мулаш а доахаш, бIубенна болх беш я пятилетка тIеххьарча шера Ужахов Iамирхан керте латтача Назрановски АТП коллектив. Дерригача технико-экономически хьокхамий шин бетта задани кхоачашъярах ханал хьалха рапорт делар цо. Цу юкъа паччахьалкхен планагIа лаьрхIачул совгIа автопредприяте водителаша 8700 тонн халкъа боахама тайп-тайпара мовхьаш дIа-хьа дихьар.

Экономически реформа хьалашка къахьегача цар кхы мел дола хьокхамаш а дог гIоздоахаш да. Автотранспортах пайда ийбара коэффициента задани дикка тIехкхоачашъяьй цар дIабахача шин бетта. Паччахьалкхен планагIа лаьрхIачул совгIа яьй 49600 эзар сома маьха валови доходаш. Карарча шера заданел тIех АТП коллективо баь пайда а эзараш сомаш да. Укх шера иштта дика толамаш цо дахара керттера бахьан да предприяте кулгалхоша, общественни организацеша транспортникий къахьегами царна юкъера социалистически яхьи кхетамца вIаштIехьяккхар, балха ханах бизза пайда ийбайтар.

Автотранспортни предприяте дукха бригадаш я шоаш тIаница декхараш хадданза тIехкхоачаш а деш, хьинаре къахьегаш. Царех я Газдиев ХIарони, Барахоев Беслани керте латтача водителий бригадай коллективаш. Цар хIара сменагIа нормаш 120—125 процент кхоачашъю.

Деша дай бац

ДIадахача шера даим тIехьаюсаш, паччахьалкхен декхараш дукха тIадусаш чакхъяьлар «Союзавтоматстром» ВНПО Грозненски опытно-экспериментальни завода коллектив. Цун балха тIа дикагIча оагIорахьа хувцаденна хIама дац пятилетка тIеххьарча шера а. Долче, предприяте болхлоша кхоачашдац укх шера шоаш тIаница доккхий декхараш. Кхыметтел паччахьалкхен планагIа а лоархIабац уж. ДIабахача шин бетта цар ара ца хецаш йисай бархI эзар сома маьха товарни продукци. Тайп-тайпара продукци маьхальяккхара шин бетта задани 72,4 процент мара кхоачашъяьяц завода коллективо. ПланагIа лаьрхIачох цо маьхала ца йоаккхаш йисай 232 эзар сом мах бола продукци.

Геттара эсала да цун кхы мел дола технико-экономически хьокхамаш а. Ший потребителашта поставкаш яра долча договорни декхарех лоархIаьяц из. Смежникашка цо дIа ца кхоачийташ йисай итт эзар маьха товарни продукци. Низткъа мара лоархIабаьбац предприяте болхлой къахьегама овсарле лакхъяра заданех а. Халкъа эша товараш арахецара шин бетта план а кхоачашъяьяц цар. Экономически реформа хьалашка къахьегача коллектива балха тIа керттера хьокхам лоархIаш ба пайда бар. Цхьабакъда, шин бетта бе безача пайда цар ца беш бисар 30 эзар сом да.

Заводерча цехех цхьаккха яц паччахьалкхен планах лоархIаеш. Къаьстта во болх беш я Кучеренко Василийи Володин Владимири керте латтача цехий коллективаш.

Уллув а доацаш, цхьана хила

Март бетта республикас даьккхача унзарча 8 ден хьакъехьа республикански газетий корреспонденташца КПСС Нохч-ГIалгIай обкома хьалхарча секретара Д. Г. Завгаева хинна къамаьл.

— Духхьал дIааргда аз, гIалгIай автономе проблемана гонахьа дукха ха йоацаш эттача геттара чоалханеча хьалах ерригача Нохч-ГIалгIайченна цIенхашттара нравственни а политически а тохкам хилар. ХIанз, кризис дIаьнначул, наха паргIатта са даьккхачул тIехьагIа, вай доккхал деш дола, халкъа хьаькъал, сабар хьахьокхаш дола, республике дахача къамашта юкъера гIулакхаш массаза яхар санна дика хилар, майрра ала йиш я, бокъонца болча тохкамах чакхдаьннад.

— Цу деношка фу дар хьона эггара чIоагIагIа дагадаьллар?

— Дерригнех дийца варгвац, хIаьта керттерчох аьлча, из дар халкъа кхела хьалхара тIалатта Iалаьмате боккха бехктокхам кхетабар, даим наха юкъе хила безам хилар, хIаьта уж хIанз Iайша баьннабац сталински репрессеша качбелла бала. ХIанз бIубенна оалалургда сога: массаза нахаца цхьана хиларах, даьр а динза дар а фуд, митинга пха мишта беттал ховш хиларах, гIулакх мишта лел наха дIахойташ хиларах, нийсагIа йола решенеш леха гIертарах республика, керттерча даькъе гIалгIай халкъ цу чоалханеча а драматични а хьалах сий дожа ца деш чакхдаьлар.

Уйла ел оаша, дукха ха йоацаш тIаийцай репрессированни халкъех йола СССР Лакхехьарча Совета Декларации. Сталински Iазап тIалаьттача шерашка дукха халонаш Iайшача республике бахача наха, цу даькъе гIалгIаша а тувсаш, чIоагIа сатувсар цу документа тIа дувцараш вахаре чакхдахарга... Цу юккъе, вай массане сий деча газета кепатох оаха лорадеш леладаь морально - психологически климат эккхийта статья. Цудухьа митинге баьхкача наха арадаьккха гIулакх кхетаде йиш йолаш да.

— Цу чоалханеча хьалах чакхдовлара фу деза, аьнна, хет хьона?

— Укхаза, аз кхетадечох, ший лостам белгалбаьннаб: цкъа-дале, халкъа политика никъ митинге дакъа лаьцача гIалгIай халкъа хьаькъал; сабар. ХIаьта цу митинге из хинна хиларах цхьаккха шеко яц. ХIана аьлча, цхьадолча деношка Назранерча майдан тIа гуллора республике бахача кхийнача гIалгIаех ахаш. Из-м, шоана хьаштдале, ший тайпара дерригача халкъа референдум яр, наха из чакхъяьккхар цох дола закон а тIаэцалехь. Вайна цIаькха а ходелар халкъа нравственни маьхаленаща айхха бувзам болча халкъа политика овлаш мел кIоарга да, цун таронаш мел йоккхий я. Бокккхийча наха, дина викалаша, интеллигенце мугIарерча болхлоша шоай халкъа тIалаттача Iалаьмате боккхача бехктокхама мухь шоашта дIатIа а йийца, цIенхаштта тохкамех чакхбаькхар, цIи ялийтара кхерам бола цхьа сийг ца боалийташ. Сона хетаргахьа, Закавказье хиннача событешца нийсдича из теркам тIаозаш хIама да.

КПСС ЦК-ца даим бувзам а лоаттабеш, дукха болх бир республика партийни организаце. ХIа аьнна 7 марте митинге къамаьл даь воаллаше, Москве вахар со. ЦIей деэдеш денош дар, бакъда, Центральни Комитет болх беш яр. Цу деношка са къамаьлаш хилар Политбюро членашца: КПСС ЦК секретараца В. А. Медведевца, РСФСР Лакхехьарча Совета Президиума Председателаца В. И. Воротниковца, КПСС ЦК Политбюро членалла кандидатаца, РСФСР Министрий Совета Председателаца А. В. Власовца, КПСС ЦК секретараца А. Н. Гиренкоца, кхыболча бехктокхамеча болхлошца. Центре тIатеIIа болх бе болабелар, из беркате хила йиш яцар республикера событеш лерттIа, общественни порядок телха ца еш, экстремизм йоацаш лелаш хилча мара. Эттача хьалах хоам бир Михаил Сергеевич Горбачевга. Нийса никъ лехар, стратегически а тактически а декхараш къестаделга атта дацар цу чоалханеча хьале.

Эггара хьалха белгалдоаккхаргда аз, вай проблемаш центро йоагIача тайпара кхетаяь хилар, дукха болх бе бийзар цун проблема цхьан кога тIа яккхара дола политически наькъаш кийчдеш.

Духхьала дIаала доагIа, цу деношка вахар Москва—Назрань яхача ший тайпарча параллела тIа латтар: центрерча кулгалхошца вIашагIкхетараш хул са, 46 шераи бархI дийнахьеи наха сатувсаш йола проблемаш галъю. ТIаккха республике юхавоагIа со РСФСР Министрий Совета Председатела заместителца В. Г. Захаровца. Дош цхьан кога тIа даккха гIорт.

Дика хов сона, тахан а цхьабараша оал, гIулакхаш тIатеIIа чакхдоахаш бац республика кулгалхой. Бакъда, со дог тийша ва — хержа лостам нийса хинна хиларах. Обкомо КПСС ЦК предложени оттайир: автономи юхаметтаоттаяра хьакъехьара дош РСФСР Лакхехьарча Совете дувцилга хьадехаш болча гIалгIай халкъа викалий дукхха эзараш нах юкъебола митинг гулъяларца этта кхохкам мелбар духьа тIехьа ца а тетташ Лакхехьарча Совета компетентни балха комисси вIашагIйолла еза, аьнна. Цу тайпарча хIамо мара регионера хьал меттадоаладергдацар.

Вай дехар дарагIа Российски Федераце Лакхехьарча Советои Министрий Советои йоагIаш йола комисси вIашагIйоллара хьакъехьа предложени оттайир СССР халкъа депутатий III Съезде. Цу тайпара комисси вIашагI а еллай, хIаьта кастта болх бе йолалургйолаш а я.

Юха а г. Назране нахаца вIашагIкхетараш хул, юха а дег чу тешам бос гIулакх тоалургхиларах, из хьахьокх — сабаре, сатохаш, хьаькъал долаш халкъ хиларо цун оагIув хьаллоацараш, цун кхоаненах бокъонца дог лазаш бола нах цунна уллув хиларо.

— Доку Гапурович, цхьадолча деношка, Iа ма аллара, митинге дукха итташ эзараш нах гуллора. МоллагIа а хIама хила ма тарлори, ховш ма дий, къамах аьнна хIама дега чIоагIа чов еш долга, моллагIча хана эмоцеш тIех а яьнна гIулакх талха ма тарлори. ХIаьта а митинг саббарен дика вIаштIехьяьккхан чакхъяьлар. Хьона хетачох сево новкъостал дир из иштта чакхъялара?

— Гуччахьа дIааргда аз; цхьан минота тхоай бIаргкIалар ялийтанзар оаха Назране хинна событеш. КПСС обком, бюро ма дарра аьлча ден а бус а болх беш яр, эттача хьала тIахьожам лоаттабеш яр цу деношка хадданза нахаца вIашагIдетталора тхо. Сакхетам болаш шоаш хилар хьахьекхар митинге дакъа лоацаш хиннараша а. Къаьстта белгалбаха лов сона хьаькъал долаш, йоккха вахара опыт йолаш бола боккхий нах, сабаре хила, яхаш наха хьехар деш хинна дина керте латтараш. ДикагIча оагIорахьара шоаш хьагойтар цхьайолча формальни йоацача общественни организацей викалаша а.

Цхьабакъда, цхьаццабола нах бар хьал ирде гIерташ. Халахете а, харц хабараш аралелхаш моттигаш а нийсъелар, царна юкъе наха чIоагIа новкъа дараш а долаш. Иштта, шоллагIча дийнахьа, хабар араиккхар, митинге дакъа лоаца Къулбаседа - ХIиричен предприятешка болх беш бола нах балхара дIабоахаргба аьнна. Цо кхы а ирдир хьал. Сихха лоалахарча республика кулгалхошца къамаьл даьчул тIехьагIа уж хабараш сайцар, харц долга наха кхета а деш. Цунца цхьана тхо гIийртар митинг, забастовкаш проблема къоастаяра дикагIйола форма йоацилгах нах дIаккхетабе.

Бакъдар аьлча, чIоагIа хала хет митинг йолча хана цхьаццайола предприятеш болх ца беш е юкъ-юкъе мара болх ца беш, биззача боарамагIа болх ца беш латтар (аз ювцараш я промышленни предприятеш), бакъда наьха вахар Iалашдеш йола отраслеш; транспорт, коммунальни службаш ца совцаш болх беш хилар.

Тахан аз дег тIара баркал оал, гIулакха бехктокхам, декхар кхета а деш шоатта деношка а кIиран деношка а заводашкеи фабрикеи хьинарегIа болх а беш, дизза дисар меттаоттадара къахьега лаьрхIача новкъостaшта.

— Мишта хургья мот хьона проблема къоастаяра перспективаш?

— Правови паччахьалкхе хьяра доазонашка из проблема, шеко а йоацаш, къоастаергья. БIаьха никъ ба вай общества нийсхонга кхача гIерташ хьабахьар, хIаьта дIаяхача замах юхейиса атта духьаленаш а яц вай йоахараш. Со теш, парте XXVIII съезда йолча КПСС ЦК платформа тIа хьакхайкаьча идеех. Духхьал царех латт федераце проблемаш къоастаяра бола тешам. Мехка хила йиш яц дог нийша дола халкъаш, хIана аьлча уж хилча дезал чIоагIа хург мичаб. Нийсхо котъяра йолгах теш со.

КПСС XXVIII съезда накъадолхаш: парте ЦК Платформа проект ювц

Эргаялар—чIоагIъялар да

КПСС XXVIII съезд хургйола ха гарга ме гIерт шерагIа а кIоаргагIа тохкаш а дувц коммуниста-ша парте хила йолаеннача перестроечни эргалонех. Телеэкранашка, радиоца, кепайоазон тIа дийца ца Iеш, собранешка, заседанешка, дискуссиони клубашка. Ала дош долаш ба цу хьакъехьа Назранера коммунисташ а.

Цу деша хетадаь тха аргIанара «Герга истол» хилар Назранерча Ахриев цIерагIча «Электроинструмент» заводе.

Корр.: Фуд, шоана хеташ, перестройкана эггара чIоагIагIа баргал еттар?

Льянов Жабраил, инженер-технолог:

— «Бюрократ» яха дош ше а да безаме доацаш. Малав бюрократ? Вайнаьха меттаца аьлча, «са боаца саг» ва из, аьннар — аьннача а, дийцар — дийцача а доацар. Ший чин лорадича кхы дIахо долча хIаманна сагота вац из, дуне цIи яьнна доаге а. Тайп-тайпара бос хувцача хамелеон яхача шолкъа хьисап да цун. ХIаьта доал цун бе кхаьчачул тIехьагIа — ше харц вале а бакъвале а из карара ца далийта, воча хIамах хьаж ца йоагIаш моллагIа хьаде кийча а ва. Вешта из дош ше а французски «бюро» яхача деша гречески «ратос» (власть) яха дош IотIа а кхийтта хьахиннад.

Шоана из хац, аьнна, хеташ дувцац аз цох лаьца сел дIаьхдаь. Массане бюрократеца а цунца дега маза бийзача нахаца а лира къовсам лоаттабе беза ха я хIанзаръяр. Сталинизма а застойни а режимашта товш, царна пайдане эшашеи хинна из таханарча перестройкана вIалла ца хиннача тайпара новкъа я. Чиновникий бюрократизм пхорах эттай мукъаленгахьа, паргIатонгахьа болабеннача вай наькъа. Цудухьа, парте Платформа проект хьалхара дакъа а цу проблема тIара дIадолалу: «Вай эггара хьалха дIахад социалистически принципашца тарлуш йоацача авторитарно - бюрократически системах», аьнна.

Тхоай коллективера цхьа масал доаладергда аз. Ер пхелагIа шу доладеннад тха заводан райисполкоман юкъе цахаддаш каьхаташ дIа-хьа уха. Фуд тха болхлоша дехар? Цар дех законагIа шоашта бешамаш лелаяра йоагIаш йола лаьттан чIегалгаш ялар. Лаьтта а да завода гаьна доацаш, цу тIа из карадолча «Назрановский» совхозо доал ца деш улл из. ХIаьта а саго теркалдеш дац леткъаш лелача 100 болхлочун ду дехар. Отпискаш кхухьийт райисполкомо. Юкхера а: «лаьттан фонд яц райисполкомага», — аьнна архитекторо тIадам оттабир цу деша. Цо лакхе латтачо аьннар дир. Лакхе латтачунга — цул лакхе латтачунга аьннад. Иштта хул бюрократий маза. Мичара лохаргва Iа парех бехкевар?

Буражаев Макшарип, конструкторски бюро начальник:

— Планаш кхоачашйича— коллективана кулгал деш вола хьаким дика хул, кхы мел дола гIулакхаш ах-астагIа леле а. МалагIаш да уж ах-астагIа лелха гIулакхаш? Уж да саг теркал ца вар, цунна фу эш ца хьажар. Сево хьахьокх из? Жалобаша. Коллектива чурча органашка а лакхе латтача инстанцешка а уж мел дIахьа ух а хьежа мара, хьакима болх дика-во лоархIаргбоаца система хила еза лакхе а лохе латтача органашка. ТIаккха ховргда хьакимех малав, цо болхлой йоакхо цо мишта ю. Цунга хьежжа бе мегаргбар парторганизаце а цун секретара а балха мах.

Гацнев Хьусен, техотдела инженер-конструктор:

— Сага бокъонаш а цун декхараш дикка даьшхад Платформа тIа. Иштта баьшхача бакъахьа хетар сона цу тIа уж телхаеш болча наха бергбола Iоткъам а бехктокхам а. ХIана аьлча, митингашка къестадеча дIакхочийт цхьаболча чиновникаша цу тайпара гIулакх. Укх тIеххьарча хана вай районе а кхыча моттигашка а хиннача событеша из къьгта хьа а хьекхар. Платформа тIа яххача тайпара, эггара хьалха бюрократизм яха къаьна лазар вайна юкъера дIадаргдола рецепташ лаха еза вай хIара хьакима кабинете, хIара болхлочун посте а моттиге а. Партийни организацей эггара хьалхара декхар из хет сона, нагахьа санна къахьегама коллективай лидераш хилар шоашта дезе.

Корр.: Фуд, шоана хеташ, парте вахара тахан новкъадар а цун «кема» тайжжа дIа ца дохийтар а?

Буражев Макшарип:

— Дукха кхерий Iайнад парте кемана кIал. Царех пхо Iохьекха а луш, из лерттIа дIа ца дохалуш хьувза а дукха ха я, вешта В. И. Ленина доалара вай мохи баьлчаденз. Тахан-кхоана коммунизме дIакхоач вай, яхаш нах Iеха а беш, мехках а цун къамех а ший хьаштдар деш хьавенача Сталина беллар из гIурт. Хрущев кIезига — дукха из никъ мукъабаккха гIертавар. Из а Iехавир «коммунизмана тIахьехам беча лозунгас». Цо-м из хьахургйола ха а хоадаьяр — 1980 шу. ХIаьта Брежневс даьр а ховш ма дий вай. Цунна бала бацар е коммунизма а е социализма а. Цо юхедисар а юхмаччахьа даьккхар, кхы а чIоагIъяь дIаоттайир сталински командно - бюрократически система. ХIанз а цу чу дохкаш хила мегар вай, нагахьа санна, цу кема ко бе деллача М. С. Горбачева хьалхленца перестройка йолаеннаецаре.

Шакриев Темархан, — стандарташта воаккхагIа вола инженер:

— Макшарип бакъльв. Дерригача тахан вай вахаре телха мел лелача гIулакхий овлаш Ленин кхелхача денз сталински кхерама режимага дIаIомабеннача чиновникий кара вай Iаьдал хиларца дувзаденна да. Парте керте лаьттараш а моттигашкара деррига доал карахниннараш а уж хиннаб.

Фуд тахан партех Ленина хана ше хиннача тайпара наьха тешам юхаболара эггара хьалха эшар? Сона хеташ, эггара хьалха де дезар да парти общеcтвал лакхагIа а чIоагIагIа хилар конституционно дIачIоагIдаь 6-гIа статья дIаяккхар. Цигара дIайолалургья парте чурча вахара кхымел йола эргалонаш а.

Буражев Макшарип:

— ЯлхагIа статья дIаяккхарах а хIама хургдац, нагахьа санна партес ше общеcтвал лакхехьа хилара хьагойташ йола белгалонаш дIа ца йоахе.

Гацнев Хьусен:

— Нийса йоах Темархана а Макшарипа а, укхаза къамаьл даьча кхыбараша. Парте эргайоалача хана эггара хьалха бIаргагуш хила деза наха хьалхашка цун сий дожадеш дар. Сона хеташ, парте еш йолча перестройкана юкъе корта болча гIулакхаех цаI да партен Советийн функцеш, бокъонаш хоадам болчаш дIахьа къоастаергйола механизм хилар. Из ца хуле деррига доал хIанзалца санна юха а шийгахьа озаргда партес, вешта аьлча, цун аппарато. ЯлхлагIа статья дIаьккхаяр, аьнна а тIехьашка яргьяц аппарат цу гIулакха. Вайна ховш ма дий, из исторех. Мел дийцар, мел хазад вайна: «Деррига доал — Советашта!» яхаш деш хинна кхайкаралаш, тIахьехамаш.

Цхьаькха а да сона къувлаш. Вешта цу хьакъехьа со цхьаь висара кхерам а бий-хьогI... Цкъа а шозза а яхар мо зийнай аз (вай районе а кхычахьа а) парте райкома хьалхара секретарь хоржаш йола процедураш. Кепатеха нийча санна вIашн тара хул уж цкъа-лета, шозлагIлета, компьюторо оттаьча программах мо чакх а йоакх, совлен «дIа-хьа ца хьовш». Парте райкома кулгалде оттавеш вола саг коммуниста вийца ца Iеш, цу моттиге бахаш болча парте боацача берригача наха а вувца веза пленуме харжалехьа. Цу тIа, массехк кандидатурана юкъе наха белгалваь а хила веза. Иштта наха бовзаш хила беза-кх хоржаш мел бола бехктокхаме кулгалхой, партийни советски, боахама органашка уж харжар аьнна бе-башха а доацаш.

Арчаков Ахьмад, материальни нормативай бюро керттера инженер:

— Иштта хила еза из процедура, нагахьа санна демократически принципашта вай тIехьа дале.

Гацнев Хьусен:

— Сона вIалла нийса хетац парте чурча вахара практика юкъе а даха дIачIоагIденна цхьаьха цхьа хIама. Из да партийни органий кулгалхой хоржаш йолча системаца дувзаденна. Хьэацаргья вай, масала, комитета бюро. Мала хул бюро председатель? Комитета хьалхара секретарь хул. Цун санна председатель хила бокъо еций цу бюро доакъашхоех хIаране, нагахьа санна коллегиальни орган яле? Сона хеташ-м я. Дика дар, нагахьа санна парткома е бюро заседане хулача хана а хIаьта из кийчъеча хана а цу доакъашхоех хIаравар ший аргI-аргIагIа председатель хургвола система вIашагIъеллача. ТIаккха хургъяр цу органе йизза демократи. ХIаьта «хьалхарчо» шийна еззача оагIор дIа-хьа а лестаергьяцар цу тайпара заседанеш.

Корр. Вайна эггара чIоагIагIа дагадоаллачарех да, аьнна, хет сона вай паччахьалкхен федерацех дола дош. КПСС XXVIII съезда кийчо яра хетаяьча парте ЦК Платформа проекта тIа дикка даьшха а даьшхад из. Цу хьакъехьа ала хIама дий шун?

Барахоев Тархан, инструментальни отдела начальник:

— Сталина лелаяь киловзалаш хьадда дIа а яьха, В. И. Ленина ханашка хинна федераци юхаметтаоттае еза вай мехка. Ленина ханарча географически карта тIара дIа ца болабой хала хургба из болх дIабахьа. Парте ЦК Платформа проекта тIа а: «Цу даькъе хьахиннача халонашта из кIалхаръяккхара магистральни никъ партена гу... паччахьалкхен лоаттама сталински, ший чулоацамга диллача унитарни модель хьадда дIаяккхарца, федерализма принцип йизза а лерргагIа а чакхъяккхарца». Сога хьттача, аз цу абзаца тIеххьа IотIатохаргдар укх тайпара дешаш: «Цу деша хоадам бергбола механизм вIашагIйолла компетентни органаш декхарийла йойла», аьнна. ХIана аьлча, чоалхане кегар ба «къамий дас» цу федерацена юкъебеллар.

Льянов Жабраил:

— Платформа тIа нонагIо теркам тIабахийтаб кагийча къамашта а хIаьта цар тахарнарча вахара-лелара а болча кхерама. «Хьалха дIаяхача хана миграционни процессаши деформацеши хилар бахьан долаш, — йоах цу тIа, — цхьадолча халкъашта шоай исторически даьхене шоай дола гIулакхаш дIадалара кхерам тIаэттар». Бакъахьа хетар, цох хетта препрессе гIетала кIалдаха къамаш ший къаьсттача группана юкъе а дахийта, царна беш бола теркам а цар эзача халонга, йохаьача цар бокъонашка, уж къамаш оакхарий хьисапе низ тIа а бихьа довхарга хьежжа хургболаш белгалдаьдаларе. Физически а моральни а — шозза Iазап ма эзарий цар.

Манкиев Iамархан, завода партийни бюро секретарь:

— Партийни собранеш а заседанеш еш йола хIанзара процедура овлангара ца хийцача яргьяц, сона хетачох. Къаьстта теркам тIабахийта беза уж кийчъяра. Коллектива вахаро ше белгал а даь, ца оттадича даргдоаца деаш увттаде деза цар шоай ден повесткаш тIа. Собране дувца оттадеш дола дош тохкаш, цу проблема овлаш лохаш, хIаьта из дIайоккхаргйола наькъаш лохаш массане а дикка болх баьчул тIехьагIа мара дувца а хIаьта цох решени тIаэца а йиш яц. ТIаккха хургба цун низ а, тIаккха юсаргъяц из каьхата тIа.

Корр. Укх тIеххьарча хана каст - каста нийслу коммунисташ партийни мугIараштa юкъера шоай лоIамах дIабувла моттигаш. Фу бахьанаш да шоана хеташ, цу гIулакха керттердараш?

Льянов Жабраил:

— Аз аргда цу гIулакхах сайна хетар. Дукхача хана денз хьайоагIаш цхьа оамал я парте барий. Партийни билет киса хилча — дикагIа йола балха моттигаш аттагIа хьахкоачаш хиннай коммунисташка. Нахал лакхагIа шоай хеташ а хиннаб из шоай киса деча. ХIанз перестройкас ший меттаоттадеш латт из гIулакх. ДIахо, цхьабарий тешам байнаб партех. ХIана аьлча, дукха нийса доаца хIамаш гучадийнад цун мугIарашка хиннарашкара застойни оалача хана.

Сона хеташ, керда хургйолча партийни Устава белгал дича бакъахьа дар коммунист ловчча тайпара партера дIавала а чувиса а мегаргвола бокъо белгалъеш йола цхьа статья Сен сецаву, масала, пенсе ваха коммунист, нагахьа санна партена а хIаьта ше юкъеволча организацена а ше пайдане хургвоацилга цунна хайча? Цун ший лоIамах дита мегаций из дош. ДIавоале дIавалва — из, Iай — Iелва. Партийни платформана раьзабоацараш а шекбувлараш а ца эша мег эргайоалаш йоагIача партена. Сона хеташ, цо чIоагIийн мара, партена эшам бергбац цу гIулакхо.

Къамаьл дIаяздаьр ва М. ЗАНГИЕВ, тха собкорр.

СУРТА ТIА: «Гергача истола» доакъашхой (аьрдехьара аьттехьа) Т. Барахоев, Т. Шакриев, А. Арчаков, М. Буражев, Хь. Гацнев, Ж. Льянов.

ЙоагIачул дукхагIа энерги

«Грозэнерго» производственни объединене предприятешта юкъе яьржача яхье хьалха латтача шоллагIча теплоэлектроцентрала энергетикаша къаьстта дика болх бу шийтталагIча пятилетка тIеххьарча шера. Электрически энерги яккхара шин бетта задани дикка тIеххоачашъяьй цар. Паччахьалкхен планагIа лаьрхIачул совгIа яьккхай 45 миллиони 400 эзари киловатт-сахьат электроэнерги. Уж толамаш даха цар вIаштIехьдаьннад оборудоване балха технологически режим нийса лелаярах, къахьегама дисциплина чIоагIъярах.

Къаьстта дика болх а беш, хадданза шоай новкъосташта хьокхам телаш ба укхаза яьй машинист Тарасова Татьяна, сварщик Эльбиев Руслан, электромонтераш Жуков Михаил, Фоменко Владимир, приборист Степанченко Юрий, мастераш Хасуев Салман, Канарский Алексей, инженер Чохадзе Татьяна, кхыбараш.

Х. СУРУДЖАНЦ.

КЪУЛБАСЕДА КАВКАЗЕРЧА БУСАЛБА НАЬХА ОБЩЕСТВАШКА

СССР бахача динах тешаш болча наьха вахаре доккхий хувцамаш хулаш латталга хьахьокхаш я маьхка тайп-тайпарча регионашкара уха информаци.

Масала кердача тайпара шоай болх вIаштIехьбоккх Къулбаседа Кавказерча бусалба наьха объединенеша. Хьалха Къулбаседа Кавказа бусалба наьха духовни управлене состава чуйоагIаш хиннача Нохч - ГIалгIайчен, Черсий - Балкхаройчен, Къулбаседа-ХIирийчен, Ставропольски края дина организацеша дIадаха шу чакхдоаллаш шо-шоай духовни центраш вIашагIъехкай. Дукха ха йоацаш Махачкале хиннача съезде Дагестанерча бусалба наха а. Керда духовни организацеш кулгалде йолаеннай динах тешаш барий дина вахара.

Казыят — Ставропольски краерча бусалба наьха г. Черкесскерча дина центро лаьрхIад шоай общинай беррига члений цIерагIа Азербайджана а Армене а дин тешаш барашка кхайкарал де вIашн барта халара, къамашта юкъерча гIулакхий, доттагIала дезача традицешта тешшаме хилара, дIа-юха дувцар кхетадеш а къахетаме а хилара уж тIахьехаш.

— Со дог тийша ва, — аьлар Казыята кулгалхочо Бердиев Исмаила, — национализм а экстримизм а гучаювлалга харцахьа лоархIаш дола дешаш вIаший уллув ядача Закавказьерча республикашка вахача хIара сага дегага кхоачаргхиларах, бусалба саг из вале а христианин вале а. Лаьттан тIа болаш мычаб наха юкъера мостагIал могадеш бола ди, — белгалдаьккхар бусалба наьха общинай кулгалхочо И. Бердиева.

Черсий - Балкхарой автономни республике моттигера Казыят вIашагIъеллачул тIехьагIа цун кулгалхой Пшихачев Шасиг керте а волаш тIабаха хиннаб республика Министрий Совета председатела заместитела Е. Кимова. Казыята керте латтачо цига белгалдаьккхад дина общества вахарах дола дешаш республике хано дIадехарашка хьежжа къестадеш хилар. Цо дош деннад гулбеннарашта бусалба наха дIахо йодача хана а республике бахача берригача нахаца цхьана дика гIулакхаш а машаре вахар а хилийтара хьинаре дакъа лоацаргда, аьнна.

Цу тайпара гуманни позицеш йолаш шоай динах тешараш хиларах дийцар Нохч - ГIалгIайчен бусалба наьха духовни кулгалхочо Газабаев ШахIида а.

Къулбаседа - Кавказа городашкеи юрташкеи дIахо регистраци еш я керда вIашагIъехкача бусалба наьха обществашкаа.

Москв. (ТАСС)

Арахеца йолаяьй барзкъаш дутта машинаш

Конверси кхаьчай Горьковски автомобильни заводе а. ХIанз эшаш йоацача станокех мукъайоахаш латт цехаш. Стандартни йоацача оборудоване цехе хIанз вIашагIъеллай «Элита» яха барзкъаш дутта машинаш хьаеш йола производство. Уж я барабан боацача тайпара 2 килограмм декъа барзкъаш дутташ йола пластмассови стирально-сушильни машинаш. Укх шера арахецаргья 140 эзар машин.

СУРТА ТIА: арахеца йолаяь «Элита» яхача маркагIа йола барзкъаш дутта машинаш.

Б. КЛИПИНИЦЕРЕИ, Н. МОШКОВЕИ сурт. (ТАСС фотохроника).

СССР эггара хьалхарча Президентага дув баийтаб

ТАСС парламентски корреспонденташа Кремлера хоам бу

Михаил Сергеевич Горбачев СССР эггара хьалхара Президенталла хержав. 15 марта Iуйренна цох хоам бир СССР халкъа депутатий аргIан йоацача кхоалагIча Съезде.

Председателал деш хиннача А. И. Лукьянова дош лу Съезда счетни комиссе председатела **Ю. А. Осипьяна,** цо хьадовзийтар дIаяхача бус къайлагIа кхаж тассарах хьахиннараш. ССР Союза веррига а 2245 депутат ва, аьлар цо. Селхан кхаж тоссача хана хоржама бюллетенаш дIанийцар 2000 депутато. Хоржамий яьшкаш хьайийллачул тIехьагIа цар чу дар 1878 бюллетень. Кхаж тессараш дагарбича гучадаьлар 54 бюллетень нийса лархIа йиш йоацаш хиннилга.

Укх тайпара тессар кхаж: кандидата тIехьа — 1329 саго, духьала — 495-не.

Цу тайппара, зале хиннараш тIоараш тохарца хьал а лоацаш, хоам бир председатела, кхаж тессараш дагарбаьчул тIехьагIа ССР Союза Президенталла хержав новкъост Горбачев Михаил Сергеевич.

Цхьан депутата деннача хаттара жоп луш, комиссе председатела белгалдаьккхар, М. С. Горбачева кандидатурана тIехьа Съезда спискаш тIа болчарех 59,2 процент бараша кхаж тессалга, вешта аьлча бюллетенаш дIанийцача депутатех 66,45 процент бараша е кхаж тоссача дакъа лаьцарех 70,76 процент бараша. ТIеххьара ши цифра справочни я. Хьалхаръяр официальни я.

Счетни комиссе протокол чIоагIдир Съездо.

КъайлагIа кхаж тассара итогех соцам тIаийцар: Советски Социалистически Республикай Союза Президенталла новкъост **Горбачев Михаил Сергеевич** хоржара хьакъехьа. СССР Конституцега хьежжа, СССР Президентага дув буйт СССР халкъа депутатий Съезда заседане.

СССР халкъа депутаташ, Съезда хьаший хьалгIовт. Съездо чIоагIъяьча СССР Конституце тIа дув буъ Президента: «Торжественно дош лу аз вай мехка халкъашта тешшаме гIулакх де, СССР Конституцена тIера ца вала, гражданашта бокъонаши паргIатонаши хили й т а, СССР Президент хиларах тарра, сайна тIадехка доккхий декхараш цIена кхоачашде».

Съезда цIерагIа, гулбеннараша тIоараш тохарца хьал а лоацаш, председателал дечо хьакхайкаду М. С. Горбачев СССР хьалхарча Президенталла харжар, из Советски паччахьалкхенна керте оттар.

СССР Президент **М. С. Горбачева** трибуна тIа хьатIа а вай, къамаьл ду.

Перерыв хинначул тIехьагIа **М. С. Горбачева** аьлар: СССР Президенталла харжарца дувзаденна, СССР Лакхехьарча Совета Председатела са декхараш чакхдаьннад. Цудухьа Лакхехьарча Совета Председателах дола дош къоастаде деза.

Из дош ден повесткана юкъехьу Съездо.

Ше СССР Президенталла харжарца дувзаденна М. С. Горбачева СССР Лакхехьарча Совета Председатела полномочеш Iояхкара, должность дIаяккхар бахьанце СССР Лакхехьарча Совета Председатела хьалхарча заместитела А. И. Лукьянова полномочеш дIаяхара, президентски поста тIа харжарца дувзаденна М. С. Горбачева СССР халкъа депутата полномочеш Iояхкара хьакъехьа соцам тIаэц Съездо.

Цул тIехьагIа перерыв хул. Из ю йоккхача паччахьалкхен посте харжарий кандидатураш белгалъяр духьа.

Заседане юхагул а бенна, цун болх чакхбаккхара кхаж тассарца депутаташа эшаш йола полномочеш лу Съезда президиумана.

Цул тIехьагIа Съезд йолалу СССР Лакхехьарча Совета Председателалла харжара кандидатураш оттае. Хьачутелара аргIанара дилача депутатий А. И. Лукьянова, Е. П. Велихова, А. М. Яковлева, Ю. А. Рыжкова А. Н. Яковлева, Н. А. Назарбаева, Е. М. Примакова, А. И. Казанника, К. Д. Лубенченкой, Н. В. Федорова, А. А. Собчака, С. Б. Станкевича, А. И. Вольске, С. М. Рябченкой Г. И. Фильшина, Д. Н. Кугультинова, Г. В. Колбина, И. И. Заславске, Н. И. Рыжкова кандидатураш оттаю.

Оттабаьча кандидатех цхьабараша самоотвод яьчул тIехьагIа, бувца безарий спискана юкъебисар депутаташ А. И. Лукьянов, Е. П. Велихов, А. И. Казанник, К. Д. Лубченко, Н. В. Федоров, А. А. Собчак, С. М. Рябченко, Г. И. Фильшин.

СССР Лакхехьарча Совета Председателалла харжара А. И. Лукьянова кандидатура ювцача хана бе-бе дар Съезде дийцарш.

Съезде дийцараш. Масала, депутата **В. А. Шаповаленкона** хетачох, цу доккхача гIулакха тIа кхывола саг эш, из хила йиш яц озабезамаш деш.

А. И. Казанника кандидатура ювцача хана эггара хьалха къамаьл дир депутата **Ю. Т. Комарова.** СибарегIа арадувлача цхьан газета А. И. Казанника еннача интервьюна ше раьза ца хилар тIара хьадоагIаш дар цо дийцар. Цу интервьюна чIоагIа духьала ваьлар Тувера депутат, цо Съездана предложени елар цун кандидатура юхаяккха, аьнна. Цо даьча къамаьла раьза хилавзар депутаташ **А. М. Оболенский, И. В. Сорокин, Г. В. Старовойтова,** кхыбараш.

Цхьаькха кандидата **К. Д. Лубенченкос** СССР Лакхехьарча Совета Председатела постах шийна хетачох дийцар. Цун кандидатура хьал а лоацаш ораторашa белгалдаьккхар, лакха говзал йола юрист из волга, шийна дагалаттар долчча бесса дIаоаалаш, чоалхане дешаш къестадеча доагIар де ховш волга. Законодательства, законноста а правопорядка а дешашта йолча Лакхехьарча Совета Комитета председатела заместитель, белгалдоахар къамаьлаш даьраша, парламента болх вIаштIехьбаккха а нах кхотабе а ховш ва. К. Д. Лубенченко кандидатура хьаллоацаш къамаьлаш дир **Э. А. Памфиловас, Р. А. Медведева, М. М. Сафина, В. И. Прокушева, Н. И Кашникова.** Цхьанне а ше юхавакккханзар.

Н. В. Федоров хьаллаьцача депутаташа белгалдаьккхар, «перестройка къонъе» езнлга.

А. А. Собчака кандидатура ювца йолалу Съезд. Депутат **А. А. Джаримов** адыгейски делегаце цIерагIа духьала вар кандидата, цо дагадохийтар дукха ха йоацаш, цунна хетачох, А. А. Собчака даь гIожа къамаьл. Депутата **В. И. Колотова** аьлар, кандидата даь къамаьл Съезде бе-бе кхетадаьдале а, претендентах йоакха дика оамалаш керттера лархIа еза. Депутаташа **А. Е. Андреева, А. П. Яненкос, С. Ф. Ахромеева,** кхычар кандидата йоккха профессионализм белгал а йоакххаш, критика йир цун цхьайолча сага а къамаьл дара а оамалашта. Депутата **Е. А. Айпина** Съезд тIахьийхар А. А. Собчака а къонагIа болча кхычар а кандидатураш дIахо йодача хана теркалъяра.

Дош дийхача **А. А. Собчака** мукIарал дир, шийх мел дийцачо чIоагIа уйла яйтилга. Цо белгалдаьккхар, дикагIча оагIорахьа хувцамаш хиннадале а, Лакхехьарча Совет хIанз а хила йоагIача бесса ший лоIаме йоацилга, цун ма эшша профессионализм, бехктокхам, демократизм йоацилга парламетски аппарата овлангара реформа ца йича яргIоацилга. Якутскии адыгейскии халкъий викалашта хьалхашка бехказвала ше кийча волга хьа а кхайкадаь, цо цунца цхьана белгалдаькхар, ше дийцар цар нийса ца кхетадаьлга: аз яьхар, аьлар цо, фух даь депутаталла чакхбала гIертача политически деятелашта духьала дар, хIана аьлча шоай халкъагагара шоаш баьча моттигагара, бахача е болх беча моттигагара хержац уж.

Цхьаькха цхьан претендента — **С М. Рябченкос** дийцар парламента балхах шийна хетар. Цо яхачох, мехка Лакхехьара Совет белгаларча даькъе Президента духьале еш хила еза, хIаьта вокх оагIорахьара — законаш вахаре чакхдахара гIо деш.

Цул тIехьагIа депутаташа лаьрхIар СССР Лакхехьарча Совета Председателалла харжар духьа къайлагIа кхаж тоссача бюллетена тIа (алфавитни порядкагIа) ераш кандидаташ юкъебахьа: Е. П. Велихов А. И. Казанник, К. Д. Лубенченко, А. И. Лукьянов С. М. Рябченко, А. А. Собчак, Н. В. Федоров, Г. И. Фильшин.

Нохч-ГIалгIай облсовпрофе

Кхачан программа кхоачашъяр — деррингача халкъа гIулакх хиларах дувца эшац. Партен правительствасен из кхоачашъяра шийна могар ду, цу дакъе, промышленни предприятешка хьа а даьд хьадеш а латт гIона дола боахамаш, рентабельни йоацача совхозий, колхозий лаьтташ арендаторашка дIател, юртбоахама кооперативаш вIашагIъехк.

Цхьабакъда, нах юртбоахама продуктащца Iалашбеча цхьаькха цхьа лоархIаме резерв я — индивидуальни бешамаш лелаелга шерра дегIакхувлар. Беррингача мехка гIолла правительства решенегIа безам болчоа коартолаш, баьцдаараш, сомаш хьалкхебара лаьрхIа лаьттан участкаш хьакъестаю. Мехка къаьст-къаьстача регионашка из гIулакх дегIакхувларо дика пайда лу, цу дакъе, нах цу продуктащца Iалашбечара кхоккам дикка лохбеннаб. Кхымел дар дIадаьлча цу участкай даьша шоаш баьцдаараща, сомащца Iалашбу, хIаьта совлен дар дохк.

Из дош къоастадеча шийгара хьнар гойтар НГIАССР Министрий Совета. Масала, 1986 шера цо тIанийцар «1986 — 1990 шерашка НГIАССР-е коллективни бешамаш лелаелга дIанийсдара схема чIоагIъярах» бола соцам. ХIаьта цунца из гIулакх чакхдаккхара лаьрхIа эзар совгIа гектар лаьтта хьакъоастаде лерхIар.

Цхьабакъда из соцам чIоагIа ледара кхоачашбу, керттерча дакъе каьхата тIа бус. Масала, Грозне кхоачаш ца еш йиссай 15 эзар заявка. Цу дакъе чоалхане хьал хьахиларца цувзаденна НГIАССР Облсовпрофа Президиумо укх деношка тIанийцар «Республике коллективни бешамаш лелаечара кхоачамбоацарех» йола ер заявлени.

Дукхача кхачан товарий дефицита хьалашка нах продуктащца Iалашбеча дика гIо дергдар коллективни бешамашка коартолаш, баьцдаараш, сомаш хьалкхебеш хилча. Болхлой, гIулакхерча наьха бешамаш лелае безам хилар хьаллоац мехка правительствас, профсоюзаша, кхыча общественни организацеша.

Укх дIадахача диъ шера республике бешамаш лелае безам бараш 27 процент дукхагIа ба, хIаьта уж 39148 саг хул. Лаьтта дезача наха шоай къахьегамца эзараш тоннаш сомаш коартолаш, баьцдаараш хьалкхедаьд. Цо нах лакха дикал йолча продукцеца Iалашбеча гIо даьд, иштта коллективни бешамаш лелаярцара безам совбаьхаб, лаьттан участкаш хьакъоастаяр дехаш заявкаш дукхагIа хьачутийлийтай.

Цхьабакъда, тIеххьарча шин шера наха лаьттан участкаш хьакъестаяра дош во къестадаьд, цудухьа республике коллективни бешамаш лелаелга во дегIаихад. Цхьайолча районашка НГIАССР Министрий Совета 1986 шера тIанийца «1986 — 1990 шерашка НГIАССР-е коллективни бешамаш лелаелга дIанийсдара схема чIоагIъярах» бола соцам кхоачашбац, хIаьта цо пятилеткагIа 1100 гектар лаьтта цу гIулакха хьакъоастаде лерхIар. Лаьттан участкаш лелае безам болаш бола нах геттара дукха ба. Духхьал г. Грозне 15 эзар сага заявкаш ца еш йиссай.

Лаьттан участкаш хьа ца луш тIехьъяхаро наьха хьашташ эшаду. Кхачан программа къоастаеча дакъа лацарах бола безам дIабоакх. Цу дерригне а профсоюзашта хетачох тайп-тайпарча спекулянташта баьцдаарий, сомий маьхаш лакхде таро лу, хIаьта из наьха вахара боараме Iаткъ.

Халкъа депутатий моттигерча Советий исполкомаша коллективни бешамаш лелаерашца беча балха ледарло гучаювлийт, царна лоархIаме дешаш къестадеча новкъостал дац. ДукхагIйола бешамаш лелаяра товарищества хица Iалашъяц, шоай участкашта дIа тIа ваха таро луш дола наькъаш дац. Цу участкашка уж дIа-са кхувла безаш йола транспорт во лел. Ледара дегIакхувл коллективни бешамашка хьакхеяь йола совлен продукци дIачуэцара сеть. Геттара во вIаштIехьдаьккхад царга гаьнаш, ги, инвентарь, минеральни а органически а удобренеш йохкалга.

Цу дерригнена боагIаш раьза бац гражданаш, цо потребительски рынке чоалхане хьал хьакхолл, иштта кхы тIа коартолий, баьцдаарий продукцена дефицит хьахулийт.

ХIаьта республикерча ерригача отраслеви профсоюзий хьашташ теркал а деш облсовпрофа президиумас республикански а моттигера а паччахьалкхен организацешка хьадех коллективни бешамаш лелаелга махулла сихагIа дегIанхувлара дола де дезараш тIаэцалга. Хьалхарча аргIанара де дезараш санна лоархI 1990 шера 1 январага, кхаччалца коллективни бешамаш лелае лаьтта къоастадар дехаш республикански къахьегама коллективаша хьачу мел еннача заявленега хьажар, царна укх шера бIаьстий а аьхкий а ма хулла дукхагIа лаьттан участкаш хьакъоастаергйолаш.

Облсовпрофас, отраслеви обкомаша профсоюзни комитеташ, къахьегама коллективий советаш, боахамий, министерствай, ведомствай, предприятей кулгалхой тIаьхьех коллективни бешамаш лелаелга дегIакхувлача долаш дола кхоачамбоацараш дIадахара, къахьегамхошта лаьттан участкаш тоаеча, цIенолгаш деча, каналаш, кхыйола хица Iалашдара системаш хьаеча новкъостал дара, наькъаш дохкалга, коллективни бешамашка кхаччалца автобусаш лелалга Iалашдара.

Облсовпрофа Президиума НГIАССР Лакхехьарча Советага дех белгалдаьха дешаш керда вIашагIъеллача органий хьалхарча сессе къоастаделга, цар хьакъехьа йоагIа решенеш тIаэцалга.

Технологаша лоархIаш бараш

Н. Анисимова цIерагIча Новогрозненски мехкдаьтта чакхдоахача завода установкашта юкъе яьржача социалистически яхье укх тIеххьарча шерашка даим хьалха латташ хьайоагIарех я ЛЧ-24 яхача установка коллектив. Укх шера а ше тIайийцача декхарех тIехдика лоархIаеш хьайоагIа из. Дерригача технико-экономически хьокхамий шин бетта задани кхоачашъярах ханал хьалха рапорт делар установка технологаша. ПланагIа лаьрхIачул совгIа цар арахийцар итташ эзараш сомий маьха товарни продукци.

Уж толамаш доахача хьинаре къа а хьегаш, дизза дакъа лаьцачарех цаI ва технолог Чирва Валентин Иванович. Из установка болх бе йолаелча денз укхаза къахьегаш хьавоагIарех ва В. Чирва. Установкерча технологашта юкъе эггара дикагIа лоархIаш вола специалист а ва из. Цудухьа установка болхлоша бригадиралла оттаваьв къахьегама ветеран. Хьаьнала къахьегаши ший декхараш цIена кхоачашдеши барий оагIув хьаллоацаш, цар сийдеш ва бригадир. Цхьабакъда, хьалхашка латтача декхарий даькъера бехктохкам ца бовзаш, бебашха ца хеташ тесса болх лелабечарца машар болаш вац из. Уж санна барашка къахьа дале а, доагтIаш дар юхь-духхьал дIаоал цо.

Цунга хьежжа башха-дика технологий коллектив хьахиннай установке. Цхьа дезал санна барт-цхьоагIо йола интернациональни коллектив оал цунах заводерча дукхханеша. Иштта йолча коллективе чIоагIа лоархIаши сийдеши ва къона технолог, комсомольски организаце секретарь Шерипов Хаваж Усманович. Ше санна къона вале а, установкерча болх беш вола ши шу мара деце а цунах бенна тешам боккха ба. Установкерча массе а йолча участке болх бе ховчарех ва из. Ше къахьегаш волча моттиге балха тIа цо мело яь, ший бехкагIа хьовзам хилийта цхьа моттиг нийсъенаяц. Иштта вола из къахьегама вахте латта участок тешаме я оал цунца цхьана къахьегача технологаша. «Ца ховр — дIаIомадергда, Iомавала безам боацар — тхоца тарлургвац» яхача девизагIа болх беш ба В. И. Чирва сменера технологаш. Иштта къахьегача цар коллектив тIа-тIа чIоагIлуш йоагIа.

СУРТА ТIА: (аьрдехьара аьттехьа) бригадир В. Чирва, оператор Шерипов.

Г. КУРИЛЕНКО сурт.

Керттердар—продукце дикал

Коллектива сий лохдер

Стандартизацен метрологен Нохч-ГIалгIай центра болхлой хьежаб В. И. Ленина цIерагIча Грозненски мехкдаьтта чакхдоахача завода Г-43-107 яхача установке пропан-пропиленови фракцеш арахецачара технически хьалаш хила мадерзара дий. Цига царна гучадаьлар пропан-пропиленови фракцеш арахецача технически хьалаша дIадехараш кхоачаш а ца деш, завода коллективо кийч а яь, ПОГНОС-о могаьйча предприяте стандартах укхаза пайда ийбелга.

Из дар ниса дац ала йишйолаш дац: производства специфика ларде а лувцаш, нагахьа санна, эшаш хуле хIара предприяте бокъо я кийч а еш, ший стандартах пайда ийбе, цхьабакъда, из деча хана де дезар да цун дикала хьокхамаш ГОСТ-о дIадехачарел эшашагIа хургдоацаш гIулакх делга.

ХIаьта укхаза хьалхагIе а ховш дар предприяте стандартах арахецача пропан-пропиленови фракцешка кхыйола дукха хIамаш увш из хургдолга, долче, из чIоагIа Iаткъ цар дикала. Предприяте стандартагIа арахецача из продукци технически хьалаша дIадехачул 250-эза дукхагIа сероводород увш да.

Из боагIача боарамал дукхагIа увш хиларца дувзаденна чIоагIа мукх юъ оборудовани, из бахьан долаш Iаухаш зехьа йов пропан-пропиленови фракцеш. Масала, пропан-пропиленови фракцей расходчик чуйола металлически шкафа тIера дакъа шин шерага дIанкхачалехьа еха дIаяьлар. Цу масалас къаьгга хьахьокх технологически оборудовании трубопроводаши иштта чIоагIа мукхюаш, йохаш хилар.

БоагIача боарамал дукхагIа сероводород увш хиларо чоалханегIа берзабу пропан-пропиленови фракцеш серах цIенъяра йолча узла болх. Цул совгIа из бахьан долаш боагIача боарамал дукхагIа сернисти ангидрид дIаааратувсаш феца дIаухийташ а дукха моттигаш нийслу, цунца дувзаденна экологически хьалаш телхаду. Лоацца аьлча, завода коллектив кхоачашбац арахеца продукци дикагIа хилийтара СССР Министрий Советоба соцам.

Цудухьа пропан-пропиленови фракцеш арахецача предприяте стандартах пайда ийбелга дIадаккхар тIадожадаьд В. И. Ленина цIерагIча ГНПЗ кулгалхошта, из продукци маьхал ца йоаккхийташ соцаьяй. Предприятена экономически санкцеш яьй. Брак яь продукци ара ца хецаш соца а яьй деррига а хила мадеззара да аьнна, хетадала а тарлу. Хьае бокъо енна йоацашехьа технически хьалаша дIадехараш телха а деш, предприяте коллектив дIахо а арахецаш яр пропан-пропиленови фракцеш. Цудухьа шозлагIа проверка а яь, юха а экономически санкцеш йир цунна. Долче, таханарча дийнахьа предприяте стандартах пайда ца ийбайташ соцабьб, арахецача продукцена тIахьожам доаттабу технически хьалаша дIадехарашка хьежжа.

Са ала безам ба мичча бесса яь а план кхоачашъе гIерташ мехкдаьтта чакхдоахача заводий кулгалхой хилар бахьан долаш цар коллективай сий лохлуш хиларах, цкъа-дале, арахеца продукци во я, шозлагI-дале, наьха унахцIенонна чIоагIа Iаткъаш дола экологически хьал шоай бехкагIа хьаухулийт цар. Из цхьаькха дийча ла мегаргдолаш гIулакх да.

С. ЗАХАРЧЕНКО,
Стандартизацен метрологен Нохч-ГIалгIай центра госинспектор.

Мишта Iангара доах хьайбаш

Шура тIа кхеташ я

Репортаж

Тхо да Назрански района «Красное Знамя» яхача колхоза коммуниста Яхиева Зезага кулгалдеча шурий комплексе. Цига я столови, буфет, ЦIе уголок, ялх сага лаьрхIа общежити.

— Корпусе бийсан дежурство лелаю скотникаш, дояркаш хул общежите салоIаш, — дувц колхоза партийни организаце секретара Мишнев Увайса. — Буфете чай, кофе кийчду, мерзен минеральни хий, булочкаш, пирожнеш хул.

Геттара дика вIаштIехьдаьккхад колхозе наьха балхацара материальни безам совбаккхара гIулакх. Масала, итт дийнахьа хIара ше лелабеча Iаттагара ворхI килограммал кIезигагIа йоацаш шура йоаккхаш болх баьча дояркана, цо доал деча хIара Iаттах пхиппха сом луш преми тел, хIаьта 7,5 килограммал дукхагIа — итт-итт сом.

— Укх шера юкъедоаладаьча цу гIулакхо къаьстта а айбаьб наьха балхацара безам, — йоах Увайса.

— Бий шун цу тайпара дояркаш? — хаьттача Увайса аьлар:

— Шортта ба. Масала, Таймусханова Шаймас, Баргишева Зайдата, Шапиева Нутус шу доладелча денз цхьа декада дIаяхийтаяц еррига хьанийцача 100 сом а кхы дукхагIа а, преми ца эцаш.

Чудолх тхо ЦIеча уголоке. Из йийла йоллаше, чухь саг вац. ЦIена, сийрда, паргIата я. СалоIача хана сага мел эшар да; телевизор, радиоприемник, газетий, журналий подшивкаш, лакха пандар, и. кх. дI. Массарна дикагIа гургдолча метте, тIагIолла «яхье хьалхалаттараш» аьнна даь йоазув а долаш хьалтеха доахк Увайса цIераш яьхача дояркай, скотникий Шайхабеков Мовлде, Узакаев Худуча сурташ.

— Нах мича бахаб? — аьлча:

— ВорхIлагIчох ах доаллаш бож бетта болабу комплексе. Цо сахьат совгIа дIайоаккх. ТIаккха доахан дика хаоттам болча дийнахьа лелийта лаьрххIа йолча моттиге Iо ара а даьхе помещенеш цIенъе; хьаьшка царна доакъар дилла отт. Из болх чакхбаккхара а эш кIезигагIа дале ши сахьат, — йоах Увайса. — Цу тайпара цхьайтталагIчох ах доаллаш мара мукъабалац скотникаш а дояркаш а салаIа йиш йолаш. Кхы а цхьа хIама да. Коллективни подрядагIа къахьег укх комплекс ер шу доладелча денз. Цу хьисапе болх вIаштIехьбаккхарах дош дувцаш хиннача собране, хIаране алапи лакхагIа, шура яккхарга дIадодар лохагIа хилийтара декхарех башха лоархIа ца беш хинна цхьаьцца скотникаш, дояркаш, доакъар хьатIакхухьаш, комплексе кхы тайпа гIулакхаш деш хиннача шин механизаторех цаI балхара мукъабовлийтар собране соцамах. Цар декхараш шоаш кхоачашду хIанз бисачара. Цудухьа комплексе деррига де дезар даь хьалха иттлагIчох ах, итт сахьат даьлча боалаш хиннабале, хIанз кIезигагIа дале сахьата дукхагIа балхаш де дезаш хул. Иштта из нийсдаларах раьза воацаш саг а вац. ХIана аьлча, хIаране дIабахача шин бетта нийца алапи соахка хинначул юкъера лаьрхIача 60 процент лакхагIа хилар.

Хьож тхо комплекса коллективо, хIаране болх миштта бу хьахьокхача графикашка. Царна тIа даь йоазув цкъарчоа тхо шекдоахаш, дIадахача шераца нийсдича йоккха башхалонаш йолаш дар. Хьажал шоаш. Масала, соахка январь, февраль бетташка дийнахьен буси хIара Iаттагара юкъера лаьрхIача 4,8 килограмм шура йоаккхаш хиннай, хIаьта укх шера из хьокхам — 7,4 килограмм.

— Моттийтара язъяь цифраш яц уж. Долаш дар да. Цатеше района статуправлене а хьажа, — йоах Увайса. — Иштта овсаре къахьега новкъостал ду наха, цкъа-дале, вай. лакхе дийццача тайпара цар быта а къахьегама а хьалаш вIаштIехьдахара кулгалхоша хаддаэза йоахо еш хиларо, шозлагIдале, къаьна, кIезига шура луш дола доахан Iула юкъера дIадахаро. Тешаргдац шо, дийнахьа цаIах — ши килограмм мара шура ца луш доахан дар тха. Уж дIадаххалца коллективни подрядагIа болх бе раьза хиланзар нах.

Доахана Iул тоадарах баьна пайда а гуш ба. Масала, соахка укх хана хиннача 547 Iаттагара дийнахьа 2625 килограмм шура йоаккхаш хинналe, хIанз 508 Iаттагара — 3760 килограмм.

Хьайбашта доал мишта дv хьажа долх тхо. Баргишева Зайдат йоккхагIйола доярка йолча хьалхарча корпуса тIадолх тхо эггара хьалха. Помещенена уллув гобаьккха карт а яь лаьрххIа хьакъоастаяьча моттиге арадаьха доахан латт. Силосаца эдаь ча да хьаьшка уллаш. Аьшка ний чу еттача барда тIара Iн хьаух. Бокхача безамца мел из хьайбаша. Дерригаш дукхагIлча даькъе шурийнен дулхан леладеча сементальски фух да уж. Дика тоаденна а да. БIайха хьежача бIаьстен малха гIаддахача санна удаш, кхувсалуш, ловзаш да Iаьсий а. Уж унахцIена хилара белгало я из.

— Тха районе дукхагIйолча хана екъа латташ хулача хаоттама хьалашца дика товш да цу фух дараш. Хийца лов йовхал. Цудухьа леладе аттагIа а пайданегIа а да. — йоах Увайса. — Вешта ераш бурунни даьгIенашка йолча цхьоалагIча ферме дIа а дига, комплексе леладе цIеча фух доахан доаладе дага да тхо. Цкъа-дале, Тийрка гаьна йоацаш йолча укх моттиге цар ловргдоацаш йIайха хилац, шозлагI-дале, дийнахьа хIаране сементалькаел юкъера лаьрхIача 5—6 килограмм дукхагIа шура а тел цар.

Кхох, нувхех доахан латта моттигаш IоцIен а яь, хьаьщка доакъар дуллаш йоал Зайдат ший новкъосташца.

— Iангара доахача юкъа хьайбаш кхабара оттаьча рационах хIара Iатта пхиппха килограмм маькха ча, 30 килограмм силос, еннача шурий хIара килограмма 300 граммага кхоачийташ комбикорм, пхиппха килограмм доакъара свеклаш йоагIа, — йоах Баргишевас. — Иззала из шийла йолча хана деза Iатта. ХIана аьлча, цунах цхьа дакъа дегI дIоахдара дIадода. ХIаьта йIайха йолча хана иззал доакъар эшац. Шоашта ма хой шоана укх шера Iай хаоттам мишта бар? ДукхагIйолча хана тоъал йIайха лаьттар. Цунах оаха пайда ийцар. КIезигагIа дале 30 процент лохдир хьайбашта лу доакъар. Цу гIулакхо вIаштIехьдалийтар цхьа килограмм шура яккхарга дIадодар дIабахача шин бетта 34 кепикага дIакхоачаш лохде, е соахка хинначул 26 кепига.

— Акхаргара масал а ийца иштта болх бу доахан латтача кхыча корпусашкарча коллективаша а, — тIатехар Зайнапа аьнначоа Мишиев Увайса.

Цу помещенера арадаьлча тхона духьалкхийтар кхыча корпусашка доахана доал деш де дезар а даь хьабоагIа дояркаш, скотникаш. Царца яр Яхиева Зезаг а.

ДIа-юха лоацца къамаьл даьчул тIехьагIа:

— Телевизорачу хьахьокхача Лакхехьарча Совета сессе балхага хьажа долх тхо. Долле шо а. ДIахо цига дувцаргда вай, — аьлар цо.

М. ХАМАТХАНОВ.

Картоев Мурат

Дошо цIий

(Иштта цIи йолча романа дийлагIа дакъа)

— Даьра Гуржейха, хьалха санна, ма бац хIанзара кхалнах а. Са хиллалца наб ца йича а, шек боацаш, бераш ги а дехке оасар де болхар тхьовра хьалха, хIаьта хIанз мараца бийса яьккхача а, ахIий—вахIий яхаш, бIарчча бутт боаккх, нах дIа-хьа баьлча гIаш юкъе кулг хьекхаш лелаш. Устазора, уж са насарий бац хьалха-тIехьа баргболаш, е из де дагаболаш а.

— ЦIен тIа да а воацаш яьхача сона дика хов хьона из, Фажи.

— Докхха дог долаш саг я-кх хьо, сона-м могаргдацар хьона иштта. Сапета кIаьнк ваьв ма йоахий. Яха-м хиннаяц хьо?

— Хиннай. Арсмак чIоагIа гIадваха ва, мовлат а дешийтад. Даь-нана кIаьнка юхера хьа а ялац, Амир, аьнна, кIаьнках цIи а тиллай.

— Даьра, дика кхалсаг-м я цар цIагIа еnар, царна хой. Ва, фу хилар цу довнах?

— Латташ да, ер ма дий ала хувцаденна хIама а доацаш.

— Кайпа яр из дувцаш. Цкъа а шозза а Каваз йодача хьоадир цо из.

— Сона дикка кIордаьй из Кайпа.

— Цун йоIо дувцаш хезад сона, ерзан яьлча цун настарий чIийнаш бIаргагу яхаш. Из ца ухе, саг гIамал ух ала йиш ма яц. «Ва Кайпа, боад къовлабелча, сийрда са хиллалца говр хехкаш я ма йоахий хьо, Оарций сесага цIий Iувдар хьо я ма йоахий, шийга аьлча, цо фу аьннад хой хьона? — «Цун цIий Iувда аха, моша хьажкIаш хьокхаш, тоаболийташ латташ сира ди ба са, аьннад — из-м гIамал ухаш, Эдал деха ялалара, цо нах бита.

— Бутаргбац хьона хIаьта. Iоа, юрта эгIа вахача Жахота шера цхьаьцца Iаса ла йоах. Цу Жахотагара хезад шийна яхаш дувцар тха цIагIарчо: шоашта юхе гIолла из Кайпа тIехьаювла йолаеннача хана денз, дов доладелар са Iаьсий, яхаш. ХьалхагIа гIелделе, тIеххий ден тIа а кхаьче делий дIадоал, йоах.

— Из гIамал ахарца бала ма бацар вай.

— Гуржейха, дезал дукха бар ма йоахий цун. Мича бахар уж?

— Байра. ЦIаьхха лазараш а хинна, байна дIабаьлар. Во боацаш къонгаш-м, даьра, бар цунбараш.

— МаIасий даь-веший вийний сесаг я мотт сона из Кайпа.

— Уж мишта хул мича хов сона, бакъда, юкъе гаргало йоаллаш ба уж. БIаьстан юххе массайттазза а вайнав сона МаIас Кайпар карт тоаеш а ков чудерзадеш а воаллаш. Маднат а наг-нагахьа йодаш-йоагIаш я цига.

— Фу саг я из Маднат?

— Кхы саго во я оалаш хезадац сона из, ший оамал йолаш-м ма йий из.

— Салихьат тхо еха гIертилга хеза ма йий хьо? Аси ма вий тха саг ца йоалайича Iергвац ше яхаш.

— Дукханеша из дувцаш хезад сона, цул совгIа, МаIас ше а вар соца дагавала вена.

— ДаьллахIий, хьох тийша ма да хьона тхо. Хьожалар хьо цу гIулакхага, цаI оарцагIа ца ваьккхача, тамаш я-кх оаха леладечох гIулакх хуле.

— Айса цунга аьннар арга да аз хьога. «МаIас, хьо Iовдала къонах вац, наьхачул дикагIа ховргда хьона хьай гIуллакх, хьай йоI яхийта еза моттиг. Аси сона кIезига вовз, бакъда, цун да моллагIча сага сий доаккхаргдолаш къонах ва».

— Деррига дуне оарцагIдаьккха а Салихьат тхога кхачийта еза. Укх лаьттора, лерг ма я со из кхычахьа йоде.

— Дала аьттув боаккхалба хьа. Кхийра нана йийлхаяц яхаш ма дий гIалгIай.

— Баркал хьона, Гуржейха, дала ха йIаьхйола хьа. Маднатаца дувца деза Iа оаха цар цIенна тийша болх ца лелабелга, — царцара гаргало а уж шоаш а тхона цхьатарра безаш болга.

— Со дIаяхача бакъахьа я, Гуржейха, дукха ха я со ена. Лахан а ма вий тха хьа ца кхеташ лелаш. Саламмоаршал дIале хьай беррига мехкарашка, укх юрта кIезига ба уж санна кхалнах.

— КIеззига ягIал хьай, саготлуш яла ма йоалий со. Сапета йиIиг ма лелайой аз, сайна саготалла.

— Дала дикадар долда хьона!

— Аз накъайоаккхаргъя хьо.

Из къамаьл хилар Диреса сесагаи Гуржехан юкъе. Фажи дIаяхачул тIехьагIа дукха яьгIар Гуржейха хIанз ший де дезачун уйла еш. Е гIийла а, е тенна а йоацаш эздийча дегIара кхалсаг яр из. ТIадувха барзкъа а эздийча тайпара дегIага товш дар, тIехьашкахьа цхьа шод а баь, тIатулла кортали а кочаца цхьан бесара деце а, хоза товра цунга. Юрта дукхагIа бола кхалнах хьагар цун хозалах, хьаькъалах. МаIа саг санна, халадар а аттадар а ловш хьайоагIа из, цIен тIа да воацаш йисача хана денз.

Сарахьа кха тилла кийчъяь дахчан гударг юстара а яьккха, цIенош цIенде эттар из. Бакъда, новро кулгашка ладувгIацар, тайп-тайпара сурташ бIаргашта хьалхашка хьа а этте, кIеззига лаьтта а лаьтте, сецца дайна гIа санна, деша а деше дIадоалар. Иштта хул бIаьстан юххе лоа дашача хана, иштта хул аьхкий догIа дийлхачул тIехьагIа морхаш дIайолхача хана. Лакха лоамаш санна, вахара саготонаш эттай цун бIаьхача новкъа, бакъда, хIанз а шортта низ ба кулгашка, тоъала хозал я юхь тIа, ма эзза сердал я бIаргашка, ма эшша морзо я дегIаца. ЦIаккха ма эшалба вайна дика дегаши цIена бIаргаши дола нах!

Урхе яьккха, нийсача гIолла хье дIаволавелча, хьай дегага ладийгIадий Iа. Ма чехка а сихденна а детталу из, дувен тIа мел дола гIар — тата мицIара энртилг миссел мара хетац цун декарга лерг диллача.

Хих биза яй кхехка а оттабаь, коа араьлар Гуржейха, бакъда, кулг хIаман тIа сацацар, уйлаша дог Iувдар. МаIа бер хиннадац Гуржайхий. ВIаштIехь-тIехьа кхо йиIиг хилар цун, царех йоккхагIчох Сапети, шоллагIчох Рукъети, зIамагIчох Аьсети яха цIераш техкар. Цигга велар цIенда. Ший йиIингашца йисар Гуржейха, бакъда, ший ков дIахецанзар цо. Наьха новкъосталца доккха деце а дика цIенош дир, йоккхагIйола йоI маьре яхийтар. Сапет дIаяхарга хьежаш баьгIача санна, дукха ца говш вож шиъ а дIалийлха маьре бахар. Адама ма йовзийла цхьоал, дала ма дахьалда къамаьл де юхе саг а воацаш йисар. ХIанз чилан орг хьалусташ санна, ший вахара оагIонаш дагаьхкар Гуржейхийна, цунца цхьана духьала эттар вахарцара йирча а хоза а сурташ. Мала яр цун цIагIара ара а яьнна, хIетта дIаяха саг? Укхангара ираз даьккха саг яр-теш, укхангара мар ваькха кхалсаг яр-теш? Вешта, цун-м фу бехк ба? Маца хийнаб гIалгIай кхалнах шоай ираза дай?

Гуржейхана шийла хийтар ара. Сийсара дийлхача догIо сийрда хьежача маьлха йIовхал котьялийтанзар. Шелал, лаьттан кIалхара хьалъювлаш санна хетар. Сигала морхаш дIаяржаш санна, чехка дIаяьржар шелал ара гIолла, дегIа тIара мос гIоттаеш, ахкан йIовхалга даьннача цIека тIа шиг етташ. Цхарал а тилла йолча карта тIагIолла хьалъайенна дIахьежача, дукха ха йоацаш хьекхача гIадамий чIегIаш ягIа бешамаш, цIеча кирпичний тховнаш техка цIеноши мара бIаргагуш кхы хIама дац — нах кIезигбелча санна хет юрта. Хетаргахьа, нийсса ахаш нах дIабахаб юртара, тIом тIабоагIа яха хоам хезача хана денз, бирсача Iоткъама кIалхара бала дагахьа. Хьалхашкахьара хьатIаухача наха дукха юртахой дIабигаб. Цхьаьцца гаргало юкъе ца йоалаш ши гIалгIа хилац, бакъда, хIанз эггара кхоачарагIбараш мара багIац оарцагIа. Рукъет йигар шозза а веннав, уст-нана дIайига дагахьа, бакъда, Гуржейха раьза хиланзар ков а цIа а дита дIаяха. Нейцарий беза ба гIалгIай, хIаьта а да воацаш диса цIа нейцарашка дахад, дакъа нейцарашка гIолда оалаш да цар, цудухьа а Iийна хургьяр Гуржейха дехача дийнахьа ший ков даьсса ца латтийташ. Цхьабараш бакъахьа дича санна кхетадир из, вокхар лаьгIо кортош лостадир. Саг ший вахарцара хозагIа дола денош хьакъоастаде велча, шин тайпара кхетаде йиш я цо леладу гIулакх — е дукха долаш кIордадаьд уж цунна, е кIезига долаш къахьденнад. Фаьлг санна, дагайоагIа Гуржейхийна Дирес шийца безам болаш хинна ха, жIале багара тIехк йоаккхаш санна, дIаваьккхар из цунгара. Диреса саг йоалаьй, аьнна, шийна хьахезача, маьлхара яхар цун юхь, бIаргаш, дегIацара низ дIабахар.

Шу гаргга ха яьккхар Гуржейхас ягIаш, бакъда кастта дас дIа а енна, ГIубега маьре яхар. Тхьаьх шу укхал вокккхагIвола мар дукха укхан безамах гIерташ а вацар, кIеззигачох а кхоачам бора цо. ЦIаьхха лютабенна Диресацара безам, бIаьсти яьлча лаьтта санна, дийнлуш боагIар, хIаьта ГIуби дIахо вала аьлча дIахо воалаш а, хьахо вала аьлча хьахо воалаш а къонах вар. Дукха ца говш велар из.

Селхан саготтала шийца ягIа енача Арсмака нанас цIайига укханца Iеш йола йиIиг хIанз а юхаянза яр. Ше цхьаь яьккхай Гуржейхас селханара бийса, тахана дир ди. ЙиIиг юхайоале дагадоагIача яц Сапет, аьнна, хет нанна. Ши-кхо ди хьалха Арсаманий да тIавагIача ворда тIехьара жIали дийнад Сонта-Iалас. Из дутаргдац ше яхаш ва вокхха саг.

— Шуцарча довна а шоана йолча футтаройна а дийнадац оаха жIали. Коа воалла кIанк цо тедар кхераш дийнад, аьнна, шозза а саг вахийтав Сонта-Iалас.

Са дайча шелъелар. Петара цхарал тIа а тилла, лакха бертигаш йола иккаш а йийха, МаIасарцига яха араьлар Гуржейха.

Гуржейха коа наIарга а кхачале, цох бIарг кхийтта Салихьат духьала яхар. КIор санна Iаьржа бIаргаш безаме лотаделар. тIехь-тIехьагIа дукхагIа сийрда а доалаш. Гуржейхана бIарахьежача, дIаала хIама а доацаш йисар из.

— Са йиIиг! — аьнна, мархIа еллар Салихьат Гуржейхас. Вайца хIаранеца хул из — цхьа хIама хиннадеце а, делха безам болаш, дог чIехкаш. КIаьдденна Салихьата дог ханахьа метта данзар, са ца тувш. гIийло йийлхар из. Кхы а хьамсарагIа хийтар из Гуржейхана, кхы а хозагIа.

— Дика да, йиIиг, йийлхача сатувш хилча, — аьнна, докхха са даькхар цо.

— Ираз дараш кIезига ба дунен тIа, — аьнна, мархIа хьаьрчар Салихьат шийна дукхаезаеннача кхалсага.

— КIезига бац, ираз дайнараш дукхагIа боландаь хет хьона из, са дукхаяхарг.

Бийса дикка гаьна яллалца Маднатаца яьгIар Гуржейха. ЦIеннана дукхха йоккхагIа хетар хьаьшал, бакъда, дувцача къамаьла а оалача деша а Гуржейхас шийдар мара оттийтацар, хIаьта кIалхарчо цунна духьале а яцар. Салихьата ираз хилча а па хилча а шийна бе-башха Мадната хетар кхераш, чIоагIа ший садуар Гуржейхас, цудухьа вахара наькъашка ше Iоадаь хьаькъал оарцагIа даьккхадар цо. Шинна оагIорахьа ирбаь хьокха мо, ловзар Гуржейхий уйла, дIа а хьа а ший низ бола ткъамаш деттaш.

— Дала хьаьхар ца хилча далац, — аьнна, соцадир кхалнаха шоаша дIадоладаь къамаьл.

— Ма дика а да-кх наьха дар а долаш, наьха хIамах хьага езаш со йоацаш, — аьлар Мадната. — Наха ца йоаккхе, дала дIайоаккхийла ер укх цIагIара.

— Иштта ма ала Iа, Маднат. Ераш боацаш ма дусалда вай! — аьлар Гуржейхас, наIара йисте латтача Салихьатага кIал гIолла ела а енна. КIиръенна шийна бIарахьежа Маднат зийра Гуржейхас.

— Дика а йоахалу хьо-м, юхе саг а воацаш, — аркъал а яха елаелар Маднат.

— ДаьллахIий, ма Iовдала я хьо, — цIийелар Гуржейха. Салихьата из дIа ца хеза IалаьмaтегIадъяхар из.

— Вурийтта воI са хиннав, аьнна, ягIаргьяцар. ЯгIаргьяцар, кьорIанора, Iа-м мехкарий ма яхий, деррига дуне сона хьаделча а. ХIанзарча тIехьенах тийша-и?! Дала ма дахьалда! Дала лорайойла со! — яхаш, сацацар Маднат.

— ЦIен тIа да а волаш, бахачарех ца хьогаш яц хьона со, Маднат. Бакъда, цхьа моллагIдолча иразах яшаш а яц, — аьлар Гуржейхас, тетта цIагIа хьачуяьннача Салихьата бIара а хьежа.

— ЙиIиг, ираз дараш дукхагIа ба хьона, — аьлар цо. Салихьата юхь тIа бос баьлар.

— ХIанз-м дIаяхача а хьалха дац, — аьнна, гIеттар Гуржейха.

— Са да вахача кашора гIоргьяц! Уккхаза бийса яккха еза Iа, тхо хьона хийра нах а дац, — духьалъяьлар Маднат.

— Остоапирлахь! Остоапирлахь! Ма алалахь, Маднат, яханза яргьяц хьона со.

— Азен Салихьатеи накъа йоаккхаргъя хьо.

— А! Даьла раьза хилва! Коа наIарга кхаччалца Салихьата накъа йоаккхарг ма йий со?, — аьнна, йоIа безаме бIарахьежар Гуржейха. Вож елаелар.

Гуржейхана тIехьа араяьнна Маднат юхачуера. Салихьат дукха говш тамаш а еш, цхьацца цIагIара гIулакх деш лийнна, корагара кIада дIа а тетта, арахьежар из, бакъда, баьдеча гIолла хIама а ца дайна, юхаялар.

Гуржейха дIаяхачул тIехьагIа а дукха лаьттар Салихьат ший детталуча дегага ладувгIаш, цо бенача наькъа уйла еш.

Баьдеча гIолла никъ атта къоасталацар. Лора луш, шортта IокIалъяьлар Гуржейха. ЦIаьхха хьалбаьннача бетто безаме сийрдаяьккхар гонахье, цун лиро кIаьда Iохьекхар лаьттан тIа ший кулг, деррига дуне хозалах хьалдузаш. Инийца яьча картех чакхъювлача сердалоно, хоза дегар наькъаш, наькъа йисте дагIа цIенош, отараш, аьла холаш, гIадамий токхораш.

Духьала воагIача сагах цIаьхха бIарг кхийттар Гуржейхий. МоллагIа вале а, сона ца вовзаш хила йиш яц ер, аьнна, хийтар цунна цхьан юкъа. Ца йовзаш деха варгвацар-хьогI? Бакъахьа-м дар!

Саг хьатIакхоаччаше, цIаьхха юхасецар.

— Гуржейха, хьо я из? — аьлар цо чехка, ше латтачара хьа юхе а гIерта.

(ДIахододар хургда).

Сийлахь - боккхача Даймехка тIема инвалидий госпитале болх беш ба К. Г. Ситникова, Т. Т. Горчханова, Н. В. Габисова.

Таханара вай сийрда вахар бахьан долаш шоаш кхоа ца беш тIем тIа лаьттача наьха, къаьстта цхьаболчар оамал а хувцаеннай. Цудухьа атта дац медицински болхлошта царца болх бе. Дале а из дика кхета а деш, унахой хьаьсте мара йист а цахулаш къахьег лораша.

Терапевтически отделене заведующи йола Н. В. Габисова сабар долаш гIожа йоацаш саг я. Къонабарашхьехамча йолаш хьайоагIа из укх массехк шера.

—МоллагIволча унахочунца сабаре волаш, сатохаш хила веза лор—оал цо къоначарга, хIаьта а тIема инвалидий госпиталь ший тайпара унахой болаш я. Уж цIер тIа лаьтта нах ба, цхьабараш шоай оамал тIара баьнна а ба, цудухьа вай чIоагIа теркаме хила деза царца. Из оамал дика хьайийцай терапевтически отделене ординатор йолча къоначa лоро Т. Т. Горчханова с.

Мел чIоагIа дика а говза а лор хиларах юкъера персонал йоацаш дIагIоргдац лора гIулакх. Медицински йиша лора «аьтта кулг» да. ХIаьта ала доагIа, медицински йишас К. Г. Ситниковас ший декхар тIехдика кхоачашдеш хилар.

ТIема ветеранаша массаза а дег тIара баркал оал цу отделенерча лорий коллектива.

СУРТА ТIА: Н. В. Габисова ординатораца Т. Т. Горчхановацеи, йоккхагIйолча медицински йишаца К. Г. Ситниковацеи вийрзача унахочунна электрокардиограмма къоастаеш я.

Кхоачам хилац

г. Грозне «Фирменный» яхача шура йохкача тика бетта план 196 эзар сом да, хIаьта цар йохк шурий продукци 165 эзар сома маьха мара яц. — ХIара дийнахьа ворхI-бархI тоннага кхаччалца бохка тIоа хилча а саралехьа цунах хIама дисац тика чу. — йоах тика йоккхагIйолча продавеца Еремеева Наталья Николаевнас. хIаьта оаха дийнахьа 1,5 тонн мара тIоа бохкац. Долче мах беш латтача наха премеш телац план кхоачашца йича, хIаьта алапи а кIезига хул.

— БIарччача февраль бетта шийлача ара мах беш лаьттад тхо, бакъда, алапи дезала снскал яллал хиланзар, — йоах мах беш латтачар.

Фуд бахьан, хIана яц тикашка наха кхоачам хиллал шурий продукци? Бахьан цаI мара хила йиш яц. Iан кийчоеш боагIача тайпара теркам тIабахийтабац моттигерча керттерча специалисташа. ХIаьта партийни комитеташа а лаьгIбалийтаб наха юкъе дIахьош бола кхетаме болх.

Из иштта долга дика кхетаду кхыметтел шура йохкаш латтача наха а. Из кхетадеш хилар масал да Наталья Николаевнас даь къамаьл.

— Ахкан замалахьа тIатеIIа болх бе ловш дац вай, аьлар цо. Колхозашка совхозашка хьайбаш леладераш халача хьале болх беш ба. Ди-бийса къовсаш цар. Вай, укхаза городе балха доахкаш, ах сахьата тIехьадиса балхара чудаха раьза дац. Организацеша, предприятеша городе баха нах цхьан дIаара а баьнна, шоаттеи кIиранни деношка вIашагIа а кхийтта, колхозашта совхозашта доакъар кийчде гIо-новкъостал де дIабаха беза. Из болх суботникий хьисапе дIахьора хьалха, чIоагIа сакъердам а салоIам а хулар цунах. ХIаьта со теш иштта доакъар кийчдаьдаларе тахан нахага дIабохка тIоа, шура, нахча хургхиларах.

ДIахо аьлар цо, укх массайтта шера хозача хабарца нах Iехабеш хьадаьхкад вай, каьхата тIа программа Iоязъярах кхоачам бац, из программа кхоачашъергйола гIулакх де деза.

Бакълув, Наталья Николаевна. Моттигера кулгалхой оарцагIбовла беза, хьайбаш леладерий балхацара безам айлургболаш цар йоакхо е еза. БоагIача тайпара балха тIахьожам а лоаттабеш, доакъара хьурмат а деш, хIаране лерттIа болх бой, шура, кхыйола, продукци хургья.

Т. МАЛЬСАГОВА.

ГIАЬРХОЙ

...Краснодарера баьнна Каспийски форда тIа салаIа дагахьа шоай машинаца боагIаш бар мари сесаги Федотко. (Цхьайола тайпан цIераш хийца я). Сайре боад къовлабеннабар уж Нохч-ГIалгIайчен доазон тIа кхаьчача. IIайха ахкан бийса сихъенна тIайоагIаш латтар. Сиглара седкъий лаьтта дессад, аьнна, хетадолийтар дикьа а сехьа а сийрдаювлача юрташа.

— Укхаза совцаргда-кх вай бийса яккха, — аьлар маро, — Лиза, хьадаккха пхьер.

Шн дага яр Лиза.

— Олег, дIа-а уллача юрта яьккхача бакъахьа яцартеш вай бийса, — аьлар цо юххера.

— Сенах кхер хьо, — велавелар Олег, — Нохч-ГIалгIайче ма йий ер! Хьашал дезагIа хIама лоархIаш дац ер къам. Толстой, Лермонтов, вай классикаша яздаьр дийшадеций Iа? Хьабаста тIормиг, хIама кхоалларгда вай.

Мари сесаги фега хайша хIама а диа, машина чу Iобувша моттиг вIаштIехьйоаккхаш бар мичара ера ца ховш, хьатIаэттача машино лампаш тIа сегача хана, машина чура араваьннар шисаг вар. Йист ца хулаш «Жигуле» наIара йистте дIалоацаенна латта кхалсаг лостаяь юстара кхессар цхьанне. Цул тIехьагIа дIачукхайда аьшксаьгаш тедаш, катеха хьалъяккхар салона чухь лаьтта магнитофон.

— Фу де доахк шо?! — из волчахьа гIабаьккхар Олега.

— Юхавала! — тIачайхар тIехьашка лаьттар.

— Олег! Олег! — мухь баьнна марах хьаьрчар сесаг.

— Ахча мичад шун? — магнитофон бе йоаллар цIимхара бIара—хьекар царна.

— Пиджака чу... киса, — Лиза тешаш яцар шоаш дийна бусарг хиларах.

Цар шинне а отпускагIа салаIа лаьрхIа Iоадаь ахча зуламхочун киса дахар. Ший новкъостага цхьа хIама аьлар цо вайнаьха меттала. Шаккхе велавелар.

Малх хьалкхетача хана гаьнабаьнна шоай цIенгахьа болхар мари сесаги. ДIаяьлар цар отпуск. Иийлха кIаьдъенна ще дIатхьовсача хана Олега дистбIаръиккхар Лиза.

— «Толстой»... «Лермонтов»... «классикаш» — дешIа Iомаваланза валар-кх хьо!

Инстхиланзар Олег.

Из, соахка сона дийцар новкъа со гIахоавьча машина водителo. Бокъалдар аьлча, со тешанзар цох.

...Из дерригa дагадера сона милице Назрановски райотдела начальника заместителца Гадаев Шахьранеца къамаьл деш. Шахьрани чурча гIулакхийи органашка болх беш вола хьалхара шу дац. Дукха цIий, зуламаш бIаргадайнад цунна. Бакъда, укх шера январь бетта тIеххьарча деношка райотдела болхлоша чакхъяьккха операци мугIарера яцар, аьнна, хеташ ва из. Цу сага из иштта хетилта кхетадир аз шийна хьалхашка дадача каьхаташка а ца хьожаш, цу операцеца дувзаденна эгтара лоадам боацар а цунна дагадоагIаш хиларах.

— Укх шера а 1989 шера а массехказза нах леткъабар тхога, — йоах цо, — Ростов — Баку яхача трасса тIа бийса яккха сайцача водителашкара хIамаш дIаяьхай, яхаш. Бакъда, зуламхой лар лоацалацар. Цкъа-дале, уж шоайла вIашагIдувза дезаш зуламаш дац, аьнна, хеталора. Из трасса геттара бIаьха ба. Эзараш машинаш лел цу тIа. Царна юкъе хила тарлора «гастролераш» оалараш. ШозлагI-дале, «дIайихьача хIамаех даха дог дац-кх», аьле, милицега хоам ца беш дIаухар цхьабараш. Цу тайпара моттигаш а гучаяьлар тхона.

КIезиг - кIезига хьагулденнача хоамех юххера а цхьа сурт оттаде таро хилар. Шоайла бувзам болаш яц, аьнна, хеталу эпизодаш вIашагIъеххача зуламхой ордига «маршруташ» а цар «доал деш йола» район а хьагучаяьлар. Долче, хIанз хала дацар аргIанар зулам хургдола моттиг а из хила тарлу ха а йовза.

Ш. Гадаева дувцар дукхагIча даькъе протокола хьисапе да. Бакъда, шеко яц цо дувцача тайпара атта из гIулакх ца хиннилга кхетаде. «Зулам хургдола моттиг а из хила тарлу ха а» яха дешаш даьшхача, цар чулоацам ниття ба: — наб ца еш яьха бийсаш, итташ-итташ болча нахаца даь къамаьлаш, дийнахьа а бийсан а баь болх.

Цу гIулакхаца дувзаденнача цхьан хIамах дийцача бакъахьа да. Из пайдане хургда «сай бала милицега бувцаргбац» яхараша. Наьсар-Керте вахаш вола цхьа зIамиг саг волча хьоашалгIа боагIаш бар пунца эскаре гIулакх деш хинна новкъостий. Кхыча къаман нах хиннаб уж. Юрта йистте кхаьчача царех цхьанне аьннад:

— ХIанз ха яхай вайна. Вай новкъост, гIалгIай Iаьдалах вайна доккха шу ца оттадича Iергвац. Цудухьа бийсан наха хьовзам а ца беш, укхаза салоIаргда вай, хIаьта Iуйрийна дIанаIартIа гIоргда.

Бийсан гаьнарча хьашашта тIакхаьчар гIаьрхой. КIезиг - дукха мах болаш я, аьнна, хийтта хIамаш дIайихьар. Цул совгIа, духьалле е гIийртача кагирхошта дикка мIишк а йир.

Ший хьаьший чIир леха массехк бийса яьккхар гIалгIай зIамигача сато цу новкъа. Ираза, зуламхой хьакорабинзар цунна. Цхьаькха зулам IотIакхетар мара кхы фу хургдар цо леладаьчох?

Цу тайпа цIаьккха а цхьа моттиг хиннай Буро-кIал. Укхазарча «Дружба» яхача кафе наIартIа бийса яьккха сецца хиннав «Совтрансавто» яхача организацера ши водитель. Шоай машенашка Iобийшаб уж. Бийса юкъе кхаьчача хана новкъоста машина уллув цхьа нах хьувзалга зийна, цIаьхха машина фараш хIалсегай цхьан машина чухь ваьгIачо. Укхунгахьа тIабайддаб зуламхой. НаIарах дIаара а кхоссавенна, наьха коа чуйиккхав водитель. ШоллагIйола машин дIайолаяь а яь, кIалхарваьннав цун новкъост.

Сменах хинна цIакхаьча Назрановски АТП водитель Тутаев Салман хьалха а волаш, оарцагIбаьнна нах тIакхаьчача машина геттара йохаяь хиннай. Бакъда, зуламхой массаза мо къайлабаьннаб...

ХIанз профессионалаш «профессиоңалашта» духьала бар.

Донесене тIара: «25-ча январе 03 сахьат 15 минот яьннача хана Назрановски РОВД оперативни группас: уголовни розыска оперуполномоченни воккхагIвола лейтенант Бузуртанов, лейтенант Шанхоев, капитан Закриев, юкъе а болаш, чакхъяьккхар оперативни мероприяти.

Нохч - ГIалгIайчене Къулбаседа - ХIирийчени административни доазув декъалучча сеца латтача машина тIа а баха, нахагара хIамаш йоахаш боахка зуламхой лийцар опергруппас. 1989-ча а 1990-ча шерашка а цу тайпара хинна зуламаш цу ординго даь хила тарлу...».

Таханарча дийнахь следственни органаш ворхI зулам цу ординго даьд, аьнна, хеташ я. Из бакъда е дац суо къоастадергда, зуламхой цIераш а цо йоахаргья, хIаране бехк а цо мара къоастабергбац.

Цудухьа сабардергда вай следстви чакхъяллалца.

Зуламий новкъа хинна хIара эпизод гучаяккхар, зуламхошца дакъа деш мел хиннараш хьабовзийтар, шедар объективно хьатахкар— из правоохранительни органаша дергда. ТIаккха мишта хувцаргья вай мехка бохам хинна дIаинхача наьха уйлаш? Мишта юхаметтаоттабергба вайнахах цар байна тешам?

Кхы а цхьа хIама да белгалцадоьккхача даргдоацаш. Цу наха леладаьр цар цIагIарчарна, гаргарчарна, лоалахошта ца ховш е ца хозаш хиннадац. Юххьанцара уж совцабаь хиннабаларе, цкъа-дале, цар даьча зуламий лер сел IIаьха хургьяцар. Бакъда, уж совцабе, цар фу леладу хьажа саг хиланзар. Саг хиланзар цар «фос» мичахьара енай хатта.

Цул совгIа, цу наха даьр вай къам геттара иирча доакхаш зулам да. Дерригa а дIадаьлча, духхьал цу цхьан хIамо моллагIвар декхарийла вора цу наха духьалвала.

...Цу новкъа гIолла Грозне оагIорахьа сихъенна йоагIа тха «Икарус». Боад къовлалуш латт. Хий йистте хозача моттиге шоай машина юха а соцаяь, бийса яккха кийчлуш ба наькъахой. Уж масса саг ва, машин мичара я зелац сиха юдача автобуса чура арахьежача. Цхьабакъда, цIаьхха дагадох: «наькъа тIа фос лехаш лела йовсараш тIакхоачаргйий-хьогI царна?». «ХIама хургдац — теву кхыйолча уйлаша».

Иштта хургдий-хьогI из?

Ж. БОГАТЫРЕВ.

Тхога язду

Экажкъонгий-Юрта вахача Алиев Асхьаба Мухьмада редакце дайтад укх тайпара письмо:

«Вай, гIалгIай, кица да: «хозача дешо лоам бошабаьб», яхаш. Иштта хоза дош долаш, Iнмерза, безаме ба тха юрта амбулаторе болх беш бола лораш.

Царна юкъе са белгалбаха а дег тIара баркал ала а безам бар Томаева Елена Лазаравнайна, Баркинхоева Зоя Идрисовнайна, Талдиева Лидия Ибрагимовнайна.

Могаш-маьрша болаш бахалба уж».

* * *

Сунженски районе Мужеча бахача наха шоай бала бувцаш дайтача каьхата тIа йоах:

Советий Iаьдал доаккхача дакъа лаьца нах ба тха юртара. Из дIадаьлча. хьаьнала къа а хьеган Даьхенна дезал кхебеш а ба. Цудухьа хаттар отт: хIана дицдаьд тхо? Телефон яц, телевизораша хьалацац эшаш йола канал. БIоагIий Iолийгад, кхыдараш догIа деза, яхаш, дукхача хана дены болх беш радио яц. Деха наькъаш да, ший хан-ханнахьа тика чу хьакхаьаьц хиланза дардоаца товараш.

Дувцилга доацаш во болх беш я бувзама отделени. Ханнахьа нахага хьакхачац газеташ, журналаш, письмош.

Юрта бахача дуккхача наха яздаьд «Сердало». Цудухьа оаха шуга дехар ду тха бала терналбар.

РЕДАКЦЕГАРА:

Укх тайпара каьхаташ цкъа санна дукхаза а ух редакце. Каьхата кIал хIаране кулг яздаьдеце а, цу тIа хоам бу каьхат юрта вахача 30 — 40 сагагара долгах.

Халкъа депутатий Сунженски райисполкома теркам укх каьхата тIа дувцача гIулакхашта тIабахийтача бакъахьа хет тхона.

САЛОIАЧА ДЕНОШКА

ШОАТТА, 17 МАРТ

Кирова цIерагIа парк. 6.00 «Энтузиаст» яха футбольни клуб. 8.00 Ло баккхареи хIамаш тегареи курсаш. 8.30 Машинкаца аьхинга хIамаш яра курсаш. 11.00 Книжкайн музыкеи кIира хьаделлар. 12.00 «ЦIагIара медсестра» яха курсаш. 15.00 «Дизайн быте» яха курсаш. 16.00. Халкъа драматически театр. 17.00 Берий гитаристий кружок. 18.00 Балетни студи. 19.00 «ХIанзарча ашарий мукъам» яха дискотека.

Н. К. Крупскаяй цIерагIа ДК. 11.00 Технически кхоллама кружок. 12.00 «Твои правила этикета» яха дискуссионни клуб. 14.00 Ло баккхареи хIамаш тегареи курсаш. 15.00 Машинкаца художественни догамаш дара курсаш. 18.00 «УнахцIено» яха клуб

С. М. Кирова цIерагIа ДК. 9.00 «Кружевница» яха клуб. 9.00 «Лидер» яха спорт клуб. 12.00 — Вокально-инструментальни ансамбль.

Химикий ДК. 17.00 «Лира» яха клуб «Дукхадеза мугIараш». 17.30 «Весенние мелодии» дIалокх духови оркестро. 18.00 Камерни хоро хьех шо. 18.00 «СелаIад» яха халкъа халхара ансамбль. 19.00 «Лидер» яха спортклуб.

Сердалон болхлой ЦIа. 9.00 «Кулга говзал» яха клуб. 12.00 «Iалами тхой» яха клуб. «Хьадувла, ер хозал лоараергья вай» яха тематически сайре. 15.00 «Сильные, смелые, ловкие» яха спортклуб. 17.00 «Гитара дукхабезачарна». Гитаристий ансамбло хьех шо.

«Машиностроитель» яха кинотеатр. 9.00 Книжкаш дукхадезарий. Книжкай выставка. Книжкаш дIа-юха хувцар

«Красный молот» завода ДК. 15.00 «Тха беш» яха клуб. 17.00 Iарбий меттала къамаьл де Iомалу вай. 17.30 «Великая Отечественная» яхача документальни фильмай кинофестиваль.

Пролетбата цIерагIа ДК. 13.00 «Юный юрист» яха клуб. «Закон обо мне и мне о законе» яха хаттарийн жопийн сайре. 14.00 «Теремок» яха киноклуб.

«Оргтехника» объединене 12.00 Игротека. 13.00 Кагирхой цIей.

М. Горьке цIерагIа ДК. 10.00 «Хозяюшка» яха клуб. 10.00 «Кружевница» яха клуб. 13.00 Макраме дукхаезараш хьех оаха. 13.00 «Теремок» яха киноклуб.

Хлебокомбината клуб. 9.00 «Говза кулгаш» яха клуб. 9.00. 16.00 «Каратист» яха клуб. 11.00 «Топотушки» яха халхара коллектив. 17.00 Гитаристий ансамбль.

В. Маяковске цIерагIа клуб. 15.00 «Солнышко» яха клуб. 17.00 «Неш» яха клуб.

«Садко» бассейн. 17.30 «Икар» яха инвалидий спортивно-унахцIенон клуб.

С. Орджоникидзе цIерагIа стадион. 10.00 Горсовета профсоюза футболах йола Iан хьалхле.

ГНТ спортзал. 17.00. 18.00 Кхалнаха юкъера волейболах йола НГIАССРа хьалхле.

«Трудовые резервы» спортзал. 10.00 Ший лоIамах кIалтохарах йола РСФСР хьалхле.

Н. К. Крупскаяй цIерагIа ДК. 10.00 Кхалнаха юкъера дзюдох йола НГIАССРа чемпионат.

КIИРАНДИ, 18 МАРТ

С. М. Кирова цIерагIа парк, 6.00 «Энтузиаст» яха футбольни клуб. 8.00 Ло баккхареи хIамаш тегареи курсаш.

Филармони зал. 15.00 Берий халкъа филармони. г. Грознерча № 8 йолча берий музыкальни школа кхоллама отчет.

Офицерий ЦIа. 11.00. Филофонистий клуб. Грамзаписай коллекционерий вIашагIкхетар.

В. И. Ленина цIерагIа ДК. 8.00 Ло баккхареи хIамаш тегареи курсаш. 8.30 Машинкаца аьхинга хIамаш яра курсаш 8.30 «Росинка» яха халхара ансамбль. 9.00 Балетни студи. 10.00 «Улыбка» яха халхара халкъа ансамбль. 11.00 «ЦIагIара медсестра» яха курсаш. 12.00 Дискои бальнии халхарий школа. 13.00 «Меридиан» яха халхара халкъа ансамбль. 15.00 «Дизайн быте» яха курсаш. 19.00 «...30 шерал тIехбаьннараштa» яха сайре.

Н. К. Крупскаяй цIерагIа ДК. 9.00 Нохчий меттала къамаьл де Iомалу вай. 9.00 Машенаца художественни догамаш дара курсаш. 10.00 Технически кхоллама кружок. 14.00 Ло баккхареи хIамаш тегареи курсаш. 14.30 «Юный краевед» яха клуб. «Со ваьча города улицай истори». 15.00 «Юный ленинец» яха берий кинотеатр.

С. М. Кирова цIерагIа ДК. 10.00 Ло баккхареи хIамаш тегареи курсаш. 10.00 ХIанзарча халхарий студи. 11.00 Игротека. 14.00 «ТIоарска бургац».

Химикий ДК. 10.00 Изостуди. 11.00. «Ровесник» яха салоIача ден клуб. 13.00. 18.00 «Лидер» яха спортклуб. 17.00 ХIанзарча халхарий ансамбль. 17.00 «Лира» яха клуб. «Дукхадеза мугIараш».

Сердалон болхлой ЦIа. 10.00 Ло баккхен хIамаш тегеи Iомалу. 12.00 Английски меттала къамаьл де Iомалу вай. 14.00 «ХIанзара классически халхара искусство» яха хореографически кружок. 18.00 Театр дукхадезарий объединене. Сайре-вIашагIкхетар. «ХIанзарча театра поэтика».

«Машиностроитель» яха кинотеатр. 9.00. Книжкаш дукхадезарий клуб. Книжкай выставка. Книжкаш дIа-юха хувцар

«Красный молот» завода ДК. Ло баккхен хIамаш тегеи Iомалу. 13.00 «Кружевница» яха клуб. 13.00 «Космонавт» яха берий кинотеатр. 14.00 «Соловушка» яха вокальни группа.

Пролетбата цIерагIа ДК. 14.00 «Теремок» яха киноклуб. 14.00 «Фантазия» яха книжкаш дукхадезарий клуб. «Фу? Мичахьа? Маца?» яха хIама ховрий конкурс.

«Оргтехника» объединене ДК. 10.00 Ло баккхен хIамаш тегеи Iомалу. 11.00 «Росинка» яха киноклуб. 12.00 Игротека. 18.00 Дискотека.

М. Горьке цIерагIа ДК. 14.00 «Фаьлгий дунен тIа» яха киноклуб. 18.00 Ло баккхеи хIамаш тегеи Iомалу.

Хлебокомбината клуб. 8.30. 14.00 «Говза кулгаш» яха клуб. 12.00 Вокально-инструментальни ансамбль. 16.00 Машенаца художественни догамаш дара кружок.

В. Маяковске цIерагIа клуб. 15.00 «Солнышко» яха клуб. 17.00 «Неш» яха клуб.

С. Орджоникидзе цIерагIа стадион. 10.00 Горсовета ДФСО профсоюза футболах йола Iан хьалхле.

1-гIа микрорайон. 11.00 Республикански яйгача атлетика кросс.

ГНИ спорта дворец. Волейболах йола НГIАССРа хьалхле.

«Трудовые резервы» спортзал. 10.00 Ший лоIамах кIалтохарах йола РСФСРа хьалхле.

Н. К. Крупскаяй цIерагIа ДК. 10.00 Кхалнаха юкъера дзюдох йола НГIАССРа хьалхле.

М. Ю. Лермонтова цIерагIа республикански эрсий драматически театр. 11.00 МаIача наха юкъе боксах йола РСФСРа кубок (Волгоград — Грозный).

Гороно СДЮШОР стадион. 13.00 НГIАССР футболах йолча Iан хьалхле финальни ловзараш.

Редактора зам.
М. М. ХАМХОЕВ.

ТЕЛЕВИДЕНИ

17 МАРТ

ШОАТТА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.35 — Маман, папин, сон.
9.05 — ЦIагIара академи.
9.35 — Шера хана.л.
10.35 — Коталон 45 шу дузаш. «Запасной вариант» яха художественни фильм (Румыни, 1984 ш.).
12.00 — Партнер.
12.30 — Режиссера Г. Козинцева фильмаш. «Дон Кихот» яха художественни фильм (1957 ш.).
14.05 — «Разговор с продолжением» яха кинорежиссерацара А. Кончаловскецара вIашагIкхетар.
15.00 — «Гадкий утенок» яха мультфильм.
15.20 — Гушдар — теша хала дар.
16.20 — «Лаьтта — тха юкъара цIа» яха фотоконкурс.
16.30 — «Здравствуй, милый!» ДIалохк РСФСР заслуженни артистка М. Суворовас.
16.55 — Политически диалогаш. Парти XXVIII съезда КПСС ЦК платформа ювцаш.
17.25 — «СелаIад» яха халкъа кхоллама телепрограммай VIII Дунен халкъаш-а юкъера фестиваль. Пакистана провинцешка гIолла музыкальни никъ беш.
18.00 — Дунен халкъашта юкъера панорама.
18.45 — Мультфильмай премьера.
19.00 — Ти-Би-Эс телевидене сайре (Япони).
21.00 — Ха.
21.30 — «Телескоп».
21.55 — Ти-Би-Эс телевидене сайрен дIахододар.
00.05 — Ден дуй кхера.

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйрийнара гимнастика.
8.15 — Мультфильм.
8.35 — Экрана тIа 01 служба я.
9.05 — «Лебеди в пруду» яха художественни фильм субтитрашца (Духхьашха).
10.30 — «Содружество» яха видеоканал.
13.30 — «ТВ о Ти-Ви» Японски телекомпани «Ти-Би-Эс».
14.30 — «Советская Россия» яха видеоканал.
17.05 — Документальни фильм.
17.20 — «Халкъа хьакъала хьаст» яха фольклор (гIалгIай меттала)
18.00 — Шун дехар х. «Вайнахсний очаг в Иорданни» яха перетача.
19.15 — «Под знаком «Пи» 1-ра дакъа
20.00 — Бийса даькъала хийла шун, бераш!
20.15 — «Под знаком «Пи» 2-гIеи 3-гIеи доакъош.
22.45 — Хи чу кхувсабалар. СССР-ен США-и сборни командий матч. Бийсанара сезнс.
23.30 — «Деррига седкъий» яха кинoконцерт.
00.20 — «Фото Хабера» яха художественни фильм. (Венгри, 1964 ш.).

18 МАРТ

КIИРАНДИ

I ПРОГРАММА

8.00 — Спорт массанена а.
8.15 — Ритмически гимнастика.
8.45 — «Спортлото» тираж.
9.00 — Iуррехьа
10.00 — Даьхенна гIулакх деш.
11.00 — «Блиц» яха Iуйрийнара са мукъадоаккха программа.
11.30 — Педагогика массарна а.
13.00 — УнахцIено
13.45 — Фигурни катани. Дунен чемпионат. Гойтара выступлени. Канадера передача.
16.00 — «Юрта сахьат» панорама.
17.15 — Приключении фаьлгийн дунен тIа. «Снегурочка» яха художественни фильм.
18.55 — М. Вахутинский (свирель). КIиранден кинозал.
19.00 — Мультфильм.
19.35 — «Аткинс» яха художественни фильм (ГДР, Румыни, 1986 ш.). (Духхьашха).
21.00 — 7 дн.
22.00 — Уйлаш массехана хургдолчун. КIиранден нравственни проповеры
22.15 — Футбольни обозрени.
22.45 — ДIалохк Мирей Матье (Франци)

II ПРОГРАММА

8.00 — Зарядка е отта.
8.15 — Мультфильм.
8.35 — Камерни концерт Киевера передача
8.55 — «Ягуар» яха художественни фильм субтитрашца.
10.20 — «Земля тревоги нашей» яхача циклера «Жигули в конце века» яха экологех дола документальни фильм
10.35 — Коллаж.
10.40 — РСФСР заслуженни артиста Э. Грача концерт. (скрипка).
11.25 — НБА баскетбола профессионалашта юкъера США чемпионат.
12.25 — «Мир, в котором мы живем» Секретный заказ», «Скоро лето» яха режиссера П. Когана фильмаш.
13.10 — «Къаьнарча тховна къайле» яха берашта дола фильм. (Югослави Чехословаки, 1987 ш.).
14.30 — «Советская Россия» яха видеоканал.
17.05 — СалоIа сахьаташ.
17.40 — Производства хьалха латтараштa оттадаь концерт. (гIалгIай меттала).
18.10 — «Угол зрения» яха кагирхошта йола программа.
19.10 — «Сийлахьа» Коталон 45 шу дизарга». «БIухошта дагаух» (гIалгIай меттала).
19.25 — «Дека юртахь илли» (нохчий меттала).
20.00 — Бийса даькъала хийла шун, бераш!
20.15 — «Если вам за...» яха программа.
21.00 — 7 дн.
22.00 — «Этот прекрасный зрелый возраст» яха художественни фильм. (Болгари, 1986 ш.). (Духхьашха).
23.10 — Хи чу кхувсабалар. СССР-ен США-и сборни командий чемпионат.

19 МАРТ.

ОРШОТ

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.35 — Мультфильм.
8.55 — РСФСР халкъий музыкальни фольклор.
9.25 — Футбольни обозрени.
10.05 — «Аткинс» яха художественни фильм.
11.30 — Гушдарен-теша хала дарен.
12.30 — Ха. ТСН.
16.30 — «Братиславские музыкальные торжества» яха фестивала концерт
16.55 — Берий сахьат (французски метта урокаца).
17.55 — ГIишлонхо. Московски бизнес-центра белхий хьалхара итогаш.
18.25 — Коллаж.
18.30 — Ха. ТСН.
19.00 — Кхоллама портрет дIалохк Г. Каревас.
19.45 — Автора — М. Рощина «Дуэль хинначул тIехьагIа» яхача телефильма-спектакла премьера.
21.00 — Ха. ТСН.
21.30 — Актуальни интервью.
21.40 — «Дуэль хинначул тIехьагIа» яхача телефильма-спектакла дIахододар.
22.45 — Святослав Рихтера концерт.
23.50 — ТСН.

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйрийнара гимнастика.
8.15 — «Деррига а ха безам ба са» яха киножурнал.
8.35, 9.35 — Физика. 10-гIа класс.
9.05 — Итальянски мотт.
10.05 — Тха беш.
10.35. 11.35 — Астрономи. 11-гIа класс.
11.05 — Финлянди телевидени программа.
12.05 — «Рижский Домский собор» яха Латвийски ССР Гостелерадио.
12.35 — «Все звезды» яха киноконцерт.
13.25 — «Хабера сурт» яха художественни фильм (Венгри).
15.05 — Тха фильмофондера. Музыкальни программа.
16.20 — «Соучастие в убийстве» яха художественни фильм.
17.55 — Юртбоахама хьеха университет (гIалгIай меттала).
18.10 — Документальни фильм.
18.20 — Информационно-публицистически программа.
19.00 — СССР Лахкехьарча Совета сессе. Перерыве (20.00) — Бийса даькъала хийла шун бераш!

РАДИО

ШОАТТА, 17 МАРТ

7.30 — «Юрта вахар» (нохчий меттала).
7.45 — Хоамаш.
7.55 — 8.00 — Музыка. Хаоттам.
8.15 — Передачай программа.
8.20 — Республикански газетий обзор.
8.30 — 8.45 — Хоржамаш хинначул тIехьагIара уйлаш (нохчий меттала).
10.15 — Сатирически микрофон (нохчий меттала).
10.35 — Музыка (нохчий меттала).
10.40 — Халкъа тIахьожам болх беш ба (нохчий меттала).
10.55 — 11.00 — Реклама.
11.00 — «Къона хилар».
11.30 — 12.00 — Социальни сфера ритмаш.
15.15 — Классически музыка концерт.
16.00 — Хано хьалхадоах (гIалгIай меттала).
16.15 — 17.00 — «Шоаттден вIашагIкхетараш» концерт (нохчий меттала).
18.00 — 19.00 — «Музыкальни почта» (гIалгIай меттала).

КIИРАНДИ, 18 МАРТ

7.30 — Передачай программа.
7.35 — Республикански газетий обзор.
7.45 — 8.00 — «Ден темах» (гIалгIай меттала).
8.15 — 9.00 — Даькъала дувц шо.
11.30 — 12.00 — КIиранден музыкальни программ.
15.15 — 15.30 — «Дешархо» (нохчий меттала).
16.00 — Интерьере портрет.
16.30 — Реклама.
16.40 — 17.00 — НегIий ашараш (нохчий меттала).
18.00 — 19.00 — «Иллеца доттагIал долчарна» яха концерт (нохчий меттала).

19 МАРТ, ОРШОТ

7.30 — «Юртара вахар» (гIалгIай меттала).
7.55 — Хоамаш.
8.15 — Передачай программа.
8.20 — ГIишлошъяра — темпаш а динах а (гIалгIай меттала).
8.30 — 9.00 — Iуйрийнара концерт (нохчий меттала).
9.15 — Предприятей подсобни боахам (нохчий меттала).
9.30 — «Тхога язду» письмой обзор (гIалгIай меттала).
9.45 — 10.00 — К. Чахкиева лоаца дувцараш (гIалгIай меттала).
15.30 — 16.00 — Нохч-ГIалгIай радиои телевидени солистийн инструментальни ансамблей выступлени (гIалгIай меттала).
16.00 — 17.00 — Информационно-музыкальни программа. Радиостудера трансляци.
18.00 — Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.10 — Керда хоамаш (гIалгIай меттала).
18.20 — «Кагирхойн хан» (нохчий меттала).

СПОРТ

Л. ТАТАЕВАИ КОТАЛОНАШ

Некдарах йола яхьаш чакхъяьлар Ленинграде. Цига дакъа лоацаш вар вай мехкара 250 саги, хIаьта иштта доазол арахьара баьхка спортсменаши.

РСФСР вIашагIкхийттача команде яр Л. Н Толстой цIерагIча Нохч-ГIалгIай паччахьалкхен университета студентка, СССР спорта мастер Татаева Лариса.

Букъ тIа бIаь метр дIоахал долча дистанцегIа нек деш шоллагIа моттиг яьккхар Л. Татаевас. Цун хьокхам — 1.05,8 секунда. Цул хьалха СССР чемпионка Н. Шибаева мара яланзар.

Шовзткъеи итт метр дIоахал долча дистанцегIа кхоалагIа моттиг яьккхар вай спортсменкас. Котбаьннарашта маьхе совгIаташ делар.

Цу яхьашта Л. Татаева кийчъяр тренер В. Васильев вар.

М. ЭРЗИЕВ.

ТХА АДРЕС: 364907. г. Грозный, Маяковске ул. 92. Телефонаш: редактора — 22-45-57; редактора заместителa — 22-85-07; бехктохкама секретара — 22-84-68: отделий: партийни вахара — 22-53-12. промышленностеи транспортеи — 22-75-81, 22-65-01;юрта боахама — 22-47-84. 22-90-66; культура — 22-64-75.22-75-78; письмой — 22-85-64; машинописни бюро—22-89-51; корректорски — 22-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907. г. Грозный, ул. Маяковского. 92. Телефоны: редактора — 22-45-57; заместителя редактора — 22-85-07; ответственного секретаря — 22-84-68; отделов: партийной жизни — 22-53-12. 22-54-04; промышленности и транспорта —22-75-81; 22-65-01; сельского хозяйства — 22-90-66; 22-47-84;культуры — 22-64-75; 22-75-78; писем — 22-85-64; машинописное бюро — 22-89-51; корректорская — 22-89-88.

Газет арадувл шинареи, ереи, шоаттеи деношка

СФ02071. «Грозненский рабочий» издательстве типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 965.